Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ ЗУЛ-ҲИЖЖА, 21-КУН
ШАМСИЙ, 1370 ЙИЛ САРАТОН, 15-КУН

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган | 1991 йил 4 июль, пайшанба, 126-сон | НАРХИ обуначига 7 тийин. сотувда 10 тийин.

Ислом КАРИМОВ:

«ДЕМОКРАТИЯ—ҚОНУНГА ВА ШАХСГА ҲУРМАТ ДЕМАКДИР»

Ўзбекистон Президенти, жумҳурият Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзоси И. А. Каримовнинг «Рабочая трибуна» рўзномаси саволларига жавоби

Ислом Каримовнинг шахсиятига нисбатан у ўтказаётган сиёсатни бутунлай қабул қилмасликдан тортиб унинг номи билан бевосита боғлиқ янгиликларни ҳайратланиб олқишлагача—ғоят хилма-хил фикрлар билдирилмоқда. Маълумотига кўра иқтисодчи, тарбияси жиҳатидан «заводда суяги қотган», эътиқодига кўра байналмилалчи бўлган Ўзбекистон ССР Президенти ўз сафдошлари билан биргаликда жумҳурият учун Иттифоқ доирасида у эришиш мумкин деб билаётган фаровонлик йўлини барпо этмоқда.

Бошқалар асрий алоқаларни намойишкорона ва бутунлай узган бир пайтда Каримов биринчи бўлиб янги Иттифоқ шартномасини тайёрлашда марказ сусткашликка йўл қўяётганлигини баралла айтди. У ўзи раҳбар бўлгунга қадар ўт олган Фарғона можаросига барҳам беришга, Ўш фожиасида муросага келиш йўлини қидириб топишга, миллатлараро бошқа можаролар манбаларини чеклашга эришди.

М. С. Горбачев билан учрашувлардан тортиб энг олис қишлоқлардаги тез-тез бўлиб турадиган суҳбатларгача — барча даражаларда ўз мавқеини қаттиқ туриб ҳимоя қиладиган инсоннинг табиати ҳаммага ҳам маъқул бўлавермайди. Ўзбекистон Президентининг одамлар ва жумҳурият манфаатини узвий боғлашга, умуман жамиятнинг маънавий негизларини сақлаб қолишга ҳамда иқтисодиётда ва сиёсатда бошбошдоқликка йўл қўймасликка қаратилган йўлини тушунмаслик сабабли ёки қасддан бу йўлни тоталитар тузумни ва бир партияли ҳокимиятни сақлаб қолишга интилиш деб кўрсатишга уринмоқдалар.

Бу иш далил-исботларсиз, ниҳоятда жўн тарзда амалга оширилмоқда. Оқни қора, қорани оқ дейишгача борилмоқда. Яқинда «Мегаполис-экспресс» ҳафтаномасида «Ислом Каримовнинг ўзбеклар иши» деб аталган кўп маъноли сарлавҳа остида босилган мақола аслида ана шундай «сиёсий портрет»нинг қора акси тасвири намунасидир. Мақолада Ўзбекистон Президентининг жумҳурият аҳолисини, энг камбағал табақалар ва кўп болали оилаларни ижтимоий ҳимоя қилишга қаратилган фармонлари ҳам «ҳукмронлик тафаккури»нинг нишоналари деб кўрсатилади.

— УШБУ мақола эълон қилинишининг ўзи ана шундай фикрлаш намунаси эмасми, ахир, — дейди суҳбатдошим. — Хорижий давлатларнинг бошлиқлари шанига бирон ножоиз гап айтиш мумкин бўлмаган ҳолда нима учундир иттифоқдош жумҳуриятларнинг раҳбарлари шанига осонгина тош отишга йўл қўйилмоқда. Кимдир хоҳласа обрўйини тўкади, хоҳласа —елкасига қоқиб қўяди.

— **Нима учун сиз туҳматдан ҳимоя қиладиган қонунга мурожаат этмайсиз?**

— Қайда дейсиз, мижғов гапларга ўралашишнинг нима кераги бор, ишимиз бошдан ошиб ётибди. Жуда катта табиий бойликлар, битмас-туганмас меҳнат ресурсларига эга бўлган жумҳуриятимиз энг камбағал республикалар қаторида турибди. Жумҳуриятни мамлакатнинг «пахта цехи»га, амалда эса хом ашё манбаига айлантириш ғояси рўёбга чиқарилганлиги натижасида оғир аҳволга тушиб қолганмиз. Энди бу аҳволни тузатиш керак. Кичик-кичик ва ўртача корхоналар, хорижий технологиялар, барча шаклдаги мулкчиликнинг тенглиги, имтиёзли тарзда солиқ солинадиган қўшма корхоналар, илм-фанни талаб этадиган ишлаб чиқариш корхоналари, чет элларда кўплаб кадрлар тайёрлаш, хорижий инвестициялар учун кенг йўл очиб бериш, Иттифоқ ичкарисидаги алоқаларни ва умумий иқтисодий маконни сақлаб қолиш тўғрисида ўйлаяпмиз, хуллас, биз ғоят тиғиз муддатга мўлжалланган ҳаракат дастурига эгамиз.

Бироқ жамият дучор бўлган маънавий бўҳронни ҳам бартараф этиш, халқнинг кайфиятини, ватанпарварлик руҳини кўтариш, унинг ўз кучларига ишончини оширишда ёрдам бериш керак. Бусиз бизнинг барча режаларимиз барбод бўлади.

— **Аммо сиёсий мухолифларингиз сизга аксинча таъна қилмоқдалар, сизни ўз халқига эркинлик беришни хоҳламаётган ҳукмдорсифат қилиб кўрсатмоқдалар.**

— Мен фақат бир нарсани — халқларнинг бошига азоб-уқубат келтирадиган ва қон тўкилишига сабаб бўладиган бошбошдоқлик, ҳокимиятсизлик ва адоват бўлишини истамайман. Демократияни ҳамма нарсани қилиш мумкин деб, ўзбошимчалик билан талқин этиш ана шунга олиб келади. Мен демократик жамиятни, энг аввало, қонунга қулоқ солиш деб биламан. Бироқ қонунда турмушнинг барча ҳолатларини назарда тутиб бўлармиди? Демак, ёзилмаган қонунлар, жамиятнинг ахлоқий негизларини, уларнинг бузилишига йўл қўйиб бўлмаслигини белгилаб берувчи ёзилмаган қонунлар, маънавий қоидалар тўплами зарур. Яъни одам жамиятдаги мезонлар доирасида ўзига эркинлик ва чеклашлар даражасини белгилаб олади.

Бу ривожланиб борувчи узлуксиз жараёндир. Гап билан демократ бўлиб қолмайди киши. Тоталитар тарбия билан издан чиққан онгимиз у ёки бу томоннинг ҳақлигини исботлаш шакли сифатида куч ишлатишни ҳали узоқ вақт маъқуллаб туради. 1985 йилнинг апрелидан биз ҳаммамиз демократлар бўлиб қолдик, деб ўйлаш соддадилликдир. Ҳокимият учун кураш ошкора тус олганлиги аёндир. Бу курашда ҳар бир киши демократияни ҳам, унинг пировард мақсадларини ҳам қандай тушунаётганлигини намоён этади. Мен демократияни халқни жипслаштиришга, унинг бунёдкорлик куч-ғайратларини рўёбга чиқаришга, барча соғлом кучларнинг ҳамкорлигига таяниб жумҳуриятимизни ижтимоий-иқтисодий танг аҳволдан олиб чиқиш деб тушунаман.

— **Лекин сизнинг мухолифларингиз ҳам худди шундай, мақсадларни эълон қилмоқдалар-ку?**

— Ана шу мақсадларга эришиш усуллари ва воситалари-чи? Ўтмиш аёвсиз танқид қилинмоқда ва уларнинг келгусига мўлжалланган режалари чалкашдир. Аммо қачонгача салбий муносабат билдириш, ўтмишда йўл қўйилган хатоларни қидириш мумкин. Бундай усул билан бунёдкорликни эмас, балки вайронгарчиликни, ҳамкорлик йўлларини излашни эмас, балки яқин кишиларга нисбатан қаҳр-ғазаб тўлқинини осонгина юзага келтириш мумкин. Тўғри, пахта яккаҳокимлиги қарор топди, Орол қурий бошлади, атроф-муҳит заҳарланди, халқ эътиқоди ва анъаналари таъқиб этилди, феодализмдан социализмга «сакраб» ўтилганлиги тарғиб этилди.

Бироқ энди ўтмиш хатоларидан тўғри хулоса чиқариб, уларни такрорлашдан эҳтиёт бўлиб, аҳволни тузатишга киришайлик. Халқ ишончининг ҳам чегараси бор, вақтимиз ғоят зиқ. Тўғрисини айтсам, меҳнат жамоаларида ва кўчаларда одамларга яқин вақт ичида аҳволнинг яхшиланишини кутмаслик керак, деб айтиш мен учун жуда оғирдир. Мен арзон-гаров шуҳрат орттирмоқчи эмасман. Эл ишончига таяниб Президент сифатида халқ билан ошкора гаплашишим шарт.

Вазият қийин. Бироқ агар биз пахта майдонларини кескин қисқартириш ҳамда бўшаган юз минглаб гектар ерларни деҳқонларга ва шаҳарликларга фойдаланиш учун бўлиб бериш йўлидан бормаганимизда, аҳвол янада қийинроқ бўлур эди. Эҳтимол, бугунги кунда биз бошқачароқ очликни ва бир эмас, бир неча Фарғона фожиаларини бошдан кечирган бўлур эдик. Биз марказий ва маҳаллий ҳокимият тузилмаларининг қаршилигини енгиб ўтиб, ана шундай ишларни амалга оширдик.

Турли партиялар ва ҳаракатларнинг вакиллари бўлган ва бизни танқид қилаётганларга бизга ёрдам беринг, жойлардаги расмиятчи тўралар, порахўрлар ва дангасалар ишни барбод этмасликлари учун чинакам халқ назоратини йўлга қўйинг, дедик.

— **Рози бўлишдими?**

— Йўқ. Сиз ишлайверинг, биз эса сизнинг хатоларингизни кўрсатиб борамиз, дейишди. Наҳотки, демократия деганлари шу бўлса?!

Нарх-наво мисли кўрилмаган даражада оширилгандан кейин (Иттифоқ ҳукуматининг айби билан шу даражада оширилди, деб ҳисоблайман), Тошкентдан юзлаб километр наридаги Яккабоғда ғалаёнлар бўлиб ўтди. Яна мухолифларимиз ёрдамида чет эл «Озодлик» радиостанцияси орқали қишлоқ аҳолисидан олти кишининг қони тўкилди, у ерга алоҳида вазифаларни бажарувчи милиция отряди қисмлари олиб кирилди, деган гаплар тарқатилди. Шуниси ҳайратланарлики, бу хабар ҳақиқий воқеалар бошланишидан икки кун олдин берилди. Эфир орқали тарқалган гаплар ҳақиқатга мос тушмас эди. Яккабоғдай олис жойда нима учундир Тошкентдан келиб қолган «халқ ҳимоячилари»нинг бутун бир гуруҳи иш олиб борди. Улар нари борса бозор расталарини остин-устун қилган маҳаллий саёқлар тўдасини кўпайтиришга муваффақ бўлдилар.

Бундай хатти-ҳаракатларни халқ иродасининг ифодаси, яъни демократиянинг намоён бўлиши деб ҳисоблаш мумкинми? Расмий маъмурлар нима қилишлари: эҳтирослар авж олдирилишига йўл қўйиб беришлари керакмиди ёки тартибсизликнинг пайини қирқишлари керакмиди? Агар жамиятда интизом ва ҳуқуқ-тартиботни сақлашни якка ҳокимлик деб аталса, нима ҳам дердик, мен бу борада изчил «якка ҳоким» бўламан.

— **Бир партияли системага содиқ бўлган сизни жумҳуриятни бошқа партиялар яшай олмайдиган «коммунистик қўриқхона»га айлантирганликда ҳам айбламоқдалар.**

— Бир партияли система жуда қалтис бўлиб, унда назоратсиз ҳокимият нопок қўлларга ўтиб қолиши мумкин, ҳолбуки, биз ўз тарихимизда бундай ҳолларни бир неча бор бошдан кечирдик. Бундай система осонгина тоталитаризмга, халқни ва партиянинг оддий аъзоларини лақиллатишга олиб келади. Шунинг учун мен мамлакат Конституциясининг 6 ва 7-моддалари бекор қилинишини тўла-тўкис қўллаб-қувватлайман.

Лекин Ғарбдаги ривожланган демократияларга бир назар ташланг — ҳар бир давлатда дарғалик қила оладиган қанча партия бор? Бармоқ билан санарли! Бу тўғридир, чунки партиялар муайян синфлар ва табақаларнинг манфаатларини ифода этади, улар орасидан янги-янги аъзоларни сафарбар қилади. (Кимга тафсилотлари керак бўлса, В. И. Ленин асарларини тавсия қиламан).

Ўзбекистон Компартияси салкам 700 минг кишини бирлаштириб, меҳнаткашлар мутлақ барча табақаларининг манфаатларини ҳимоя қилади. Компартия ўзининг бултур бўлиб ўтган XXII съездида жумҳуриятни ижтимоий-иқтисодий янгилаш, аҳолини бозор мушкулотларидан ҳимоя қилиш, Ўзбекистонда яшовчи халқларнинг дўстлигини мустаҳкамлаш дастурини олға сурди ва у якдиллик билан қўллаб-қувватланди. Дастури ва ҳаракатлари бизникидан ҳам яхшироқ бўлган бошқа партия мавжуд бўлса, халқ уни қўллаб-қувватлайди.

Аммо ҳамма гап шундаки, ҳозирча бундай куч йўқ. Биз жумҳуриятнинг жамоат ташкилотлари тўғрисидаги Қонунни қабул қилдик. Шунга мувофиқ у ёки бу партиянинг рўйхатга олиниши учун бор-йўғи 3 минг аъзоси бўлса кифоя. Лекин негадир ҳозирча аризалар тушмаяпти. Халқ ким билан эканлигига энди ўзингиз баҳо беринг. Тўғри, Фарғона воқеаларидан кейин Компартиянинг обрў-эътибори жуда тушиб кетди, чунки вазият шу қадар кескин эдики, жумҳуриятнинг ҳар қандай бурчагида Фарғонадагидек аланга авж олиб кетиши мумкин эди. Ўзбекистон Компартиясининг ўша пайтдаги раҳбарлари эса билмасдан ағдариб юборилган бир тоғорачадаги қулупнай тўғрисидаги сафсата билан халқни тинчлантирмоқчи бўлдилар.

Биз ўшанда кабинетлардан одамлар ҳузурига чиқдик, улар билан ички қўшинларнинг, милтиқлар ва қалқонларнинг орқасида туриб эмас, балки бевосита сўзлашишни ўргандик.

Ўша пайтда кўпчилик широрлардагидек силлиқ эмас, балки қийинчиликлар билан шуни англаб етишдики, агар сен партия аъзоси бўлсанг муштарак манфаатлар билан яша, ишда бошқаларга қараганда кўпроқ ғайрат кўрсат. Қўлингдан келмайдими, тинч бир жойни топ, ҳисобчи бўл, тонг саҳарлари бемалол балиқ тутиб юрабер: фақат халқнинг ишончи билан ўйнашма, унинг ҳис-туйғулари билан чайқовчилик қилма.

— **Дарвоқе, ҳис-туйғулар тўғрисида. Гап-сўзларга, миш-мишларга қараганда сиз Ш. Р. Рашидовга нисбатан алоҳида ихлос билан қарар эмишсиз, унинг раҳбарлик услубига амал қилишга уринаётган эмишсиз. Ҳатто, «янгирашидовчилик» ибораси пайдо бўлди.**

— Бўлмағур гаплар, менинг назаримда, булар сиёсий баҳсда ҳақиқий далилларнинг йўқлиги туфайли пайдо бўлди. Норасмий ҳаракатлардаги ва бошқа баъзи оқимлардаги му-

(Давоми иккинчи бетда).

Чўғдек товланиб турган гиламларни кўрганда кўзингиз яшнаб, дилингиз ором топади. Халқимизнинг шундай ажойиб санъати борлигидан фахрланиб кетасиз. Бахмал районида ташкил этилган гилам тўқиш цехида ҳам ана шундай гўзал буюмлар ишлаб чиқарилмоқда. Ҳозирча 50 нафар хотин-қиз меҳнат қилаётган ушбу кичик корхонани келажакда янада кенгайтириш кўзда тутилган.

СУРАТДА: илғор тўқувчи Фотима Аҳмедова иш устида.

Умарали ҚЎШВОҚ олган сурат.

Мактубларда эл дарди

«Халқ сўзи»га июнда 1.135 та, олти ойда эса 9.782 та хат келди. Биз рўзноманинг янада ўқимишли, халқчил чиқиши йўлида жон куйдириб ўзларининг таклифу мулоҳазаларини, орзу-умидларини, дарду ўйларини, аламу қайғуларини очиқ ёзаётган барча муштарийларимизга миннатдорчилик билдирамиз.

ЭЧКИГА ЖОН ҚАЙҒУСИ...

Одамнинг соғлиги қадрлими ё ёмби? «Албатта, биринчиси», дейсизми? Тилингизга шакар! Лекин Навоий кон-металлургия комбинатига қарашли Жанубий кон бошқармаси раҳбарлари, хусусан «Қарнаб» кони бошлиғи А. Чупринга иккинчиси устивор. Бўлмаса, улар етти минг кишилик қарнабликлар арзу додига аллақачон қулоқ тутишарди.

Гап шундаки, «Қарнаб» кони иш бошлагандан буён ўтган 17 йил мобайнида ўнлаб шифобахш булоқлар қуриб битди, ҳатто артезиан қудуқларининг суви ҳам ичишга яроқсиз ҳолатга келди. Натижада аҳолининг ўртача умри тобора қисқармоқда. Масалан, сўнгги беш йил ичида рак билан оғриганлар сони уч-тўрт ҳисса ошди, сариқ касалига мубтало бўлмаган жон эса қолмади ҳисоб. Сабаб? Ҳар куни ер остига 270 тонна сульфат кислотаси, тонналаб селитра ва суюқ аммиак қуйилади. Мутахассисларнинг айтишларича, ана шу заҳри қотилнинг касрига ичимлик сувнинг қаттиқлиги белгиланганидан 2,7 марта ортган, шунингдек, қўрғон атрофидаги радиактивлик даражаси 180 микрорентгенга тенг. Бу — рухсат этилганидан 8 ҳисса кўп дегани.

Вужудга келган вазиятни ўнглашнинг йўли битта: ё кон ёпилиши ёки қишлоқ ободонлаштирилиши, яъни аҳолини тоза ичимлик сув билан таъминлаш муаммоси зудлик билан ҳал этилиши керак. Бироқ на қарнабликларнинг, на маҳаллий депутатларнинг ана шу ҳақли талаблари инобатга олинмаяпти. Кон бошлиғи А. Чуприн билан яқинда учрашганимизда, у пинагини бузмасдан бундай деди:

— Нима учун шунча йил бадалида индамадинглар, нега энди ваҳима қиласизлар? Маҳсулотимиз — нақд валюта. Биз бунинг эвазига хориждан енгил машиналар, қимматбаҳо буюмлар сотиб оламиз. Шу боис конни ёпиш хусусида гап ҳам бўлиши мумкин эмас. Аҳолини ичимлик сув билан таъминлаш эса менинг вазифам доирасига кирмайди.

«Эчкига жон қайғуси, қассобга ёғ» деганлари шу эмасми?

[illegible]арон АБДУЛЛАЕВ,
Пахтачи районидаги 45-ўрта мактаб ўқитувчиси.

НАЗОРАТСИЗ СОҲА

«Ўзбекистон ССРнинг 1991 йилги давлат бюджети ҳақида»ги қонуннинг 9-моддасида бундай дейилади: «Транспорт воситалари ва бошқа ўзиюрар машина-механизмлар эгаларидан олинадиган солиқ 1991 йилнинг 1 январидан бошлаб 4 баравар оширилсин». Бунга асло қарши эмасман. Машинани сотиб олишга қурби етган киши икки йилда бир марта тўланадиган солиққа ҳам чидайди. Аммо мазкур модданинг бошқа бандида «...солиқ маҳаллий бюджет даромадларига киритилиши, пассажир транспорти корхоналарини ривожлантириш ва уларнинг кўрадиган зарарларини қоплашга қаратилиши белгилансин» деб ёзилганки, бундан ҳайратланмасдан иложингиз йўқ. Наҳотки номи тилга олинган корхоналар зиён кўрсалар? Қайси автобусга чиқманг, тўрғай оёқ қўйгудек жой топа олмайсиз. Устига устак, йўл ҳақи 60 фоиздан 100 фоизгача ошди.

Менинг бир ҳайдовчи танишим бор. Унинг эътироф этишича, кунига камида 20 сўм ишлайди. «Ўғирлик қилмайман, — дейди у ўзини оқлаб, — ҳаммаси чипта ҳисобидан. Ахир биз ҳам эҳтиёт қисмларни чўнтагимиздан сотиб оламиз». Энди айтинг, қай шаҳарда автобусларга дахлдор ишчи қисмлар сотиладиган дўконни учратгансиз? Демак ҳайдовчи корхонанинг ўзидан «харид» қилади. Қарабсизки, қозон ҳам мой, чўмич ҳам. Шундай бўлгач, корхона албатта зарар кўради-да.

Таклифим шуки, шаҳарда ва унинг ташқарисида қатнайдиган автобусларда чиптасиз юрадиган йўловчиларга, масофанинг узоқ-яқинлигидан қатъи назар, 50 сўмдан жарима солинсин. Ўшанда ҳар бир киши ҳайдовчининг кекирдагидан бўғиб бўлсада, берган пулига яраша паттасини олади. Шундай қилинса, пассажир транспорти корхоналари, ҳойнаҳой, фойда кўрадилар. Боя қайд этилган солиқлар эса иқтисодиётимизнинг бирор йиртиғига ямоқ сифатида ишлатилишига имкон яратилади.

Омон ЖАББОРОВ,
Советобод районидаги Улус қишлоқ советининг депутати.

НАРХДАГИ АДОЛАТСИЗЛИК

Фарғона шаҳридаги «Китоблар маскани» дўконида яқинда бир воқеа рўй берди. Аҳмад Ҳодий Маҳсудийнинг «Шаръий ҳикматлар» тўплами бизга маъқул тушди-ю, уни харид қилмоқчи бўлдик. Нархига қарасак, 5 сўму 80 тийин. Боз устига 30 тийин солиғи ҳам бор. 32 бетлик бу китобча 1990 йилда «Шарқ» халқаро коммерция ишлаб чиқариш бирлашмасида чоп этилганди. Буниси ҳолва экан. Атиги 10 саҳифадан иборат яна бир китобча — «Ҳафтанома»нинг нархи бир сўм эди. Харидор уларни варақлаб кўради-да, «баҳоси тўғри келмайди» деб чиқиб кетади. Биз ҳам ўша куни қуруқ қайтдик.

Яхши асарнинг баҳоси бўлмайди, дейдилар. Бозор иқтисоди баҳонасида китобларга нарх белгилашда ўзбошимчаликка йўл қўйилаяпти. Буни назорат қиладиган ташкилотнинг ўзи борми?

Ш. ҚОРАБОЕВ,
ўқитувчи.
М. МАДАМИНОВ,
меъмор.
М. ОТАХОНОВ,
суғурта ходими.

Қува райони.

МАҲАЛЛАМИЗ ЎГАЙМИ?

Биз Тошкент марказидан 12 чақирим олисда, Чилонзор районидаги Усмон Юсупов номли маҳаллада истиқомат қиламиз. Бу мавзедаги М. Турсунхўжаева кўчасига қарашли 1 ва 2-тор кўчаларнинг бузилиши 40 йил муқаддам айтилганди. Лекин ҳанузгача ўзгариш қилинмади. (Аҳоли ўшандан буён ер, уй, электр қуввати, сув ва тозалик солиқларини мунтазам тўлаб келаяпти). Натижада каттаю кичик қийинчиликларга учрамоқда. Негаки, йўл қишда лойдан, ёзда чангдан аримайди. Хонадонларга газ келтирилмаган. Боз устига, электр устунлари авария ҳолатидаки, бу чироқларнинг тез-тез ўчишига сабаб бўлаяпти. Отчопар ёнида кўл барпо этилиши оқибатида ерости суви кўтарилиб, уйларимиз пойдеворини захлатиб юбораётир. Мабодо ер силкиниши рўй бергудек бўлса, бариси тутдек тўкилиши ҳеч гап эмас.

Биз бу ҳақда мурожаат қилмаган маҳкама қолмади. Умидимиз энди «Халқ сўзи» рўзномасидан.

Маҳалла аҳли, Улуғ Ватан уруши ва меҳнат фахрийлари, кўп болали оналар номидан:
Назир НИЁЗОВ, Раҳмон ЖЎРАЕВ, Ҳошим ҚОСИМОВ. (Жами 28 имзо).

• Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Қонуни

«КОРХОНАЛАР, БИРЛАШМАЛАР ВА ТАШКИЛОТЛАРДАН ОЛИНАДИГАН СОЛИҚЛАР ТЎҒРИСИДА»ГИ ВА «ЎЗБЕКИСТОН ССР ФУҚАРОЛАРИДАН, АЖНАБИЙ ФУҚАРОЛАРДАН ВА ФУҚАРОЛИГИ БЎЛМАГАН ШАХСЛАРДАН ОЛИНАДИГАН ДАРОМАД СОЛИҒИ ТЎҒРИСИДА»ГИ ЎЗБЕКИСТОН ССР ҚОНУНЛАРИГА ЎЗГАРТИШЛАР ВА ҚЎШИМЧАЛАР КИРИТИШ ТЎҒРИСИДА

Чакана нархлар оширилиши муносабати билан ва аҳолини ижтимоий жиҳатдан муҳофаза қилишни кучайтириш мақсадида Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгаши **қарор қилади**:

1. Илгари солиқ тўлаш миқдори 45 фоиз қилиб белгиланган корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлар фойдасидан олинадиган солиқнинг энг юқори миқдори 35 фоизга туширилсин.

2. Белгилаб қўйилсинки, чакана нархлар оширилиши муносабати билан корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлар томонидан ўз ходимларига бериладиган компенсация тўловлари маҳсулот (ишлар, хизматлар) таннархига қўшилади.

3. Фуқароларнинг ойига 161 сўмдан 1000 сўмгача (йилига 1921 сўмдан 12000 сўмгача) бўлган даромадларидан олинадиган даромад солиғи миқдори 12 фоизгача камайтирилсин ва солиқнинг энг юқори миқдори 30 фоиз этиб белгилансин.

4. Белгилаб қўйилсинки, чакана нархлар оширилиши муносабати билан ҳамма тоифадаги фуқароларга ССР Иттифоқи ва Ўзбекистон ССР қонунлари билан белгиланган миқдорларда пул ва буюм шаклида тўланадиган компенсация тўловлари, шунингдек йилига 1000 сўмдан ортиқ бўлмаган миқдорда пул ва буюм шаклида бериладиган моддий ёрдам фуқароларнинг даромад солиғи солинадиган даромадига қўшилмайди.

5. Белгилаб қўйилсинки, ССР Иттифоқи ва Ўзбекистон ССР қонунларида кўрсатилган миқдорлардаги ишсизлик бўйича тўланадиган нафақа фуқароларнинг даромад солиғи солинадиган даромадига кирмайди.

6. Болалигида концентрацион лагерларнинг тутқинлари бўлганлар даромад солиғи тўлашдан озод этилсин.

7. Ўзбекистон ССРнинг қуйидаги қонун ҳужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритилсин:

1. 1991 йил 15 февралдаги «Корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлардан олинадиган солиқлар тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонунида:

а) 3-модданинг 4-банди қуйидаги мазмунда бўлган учинчи қисм билан тўлдирилсин: «Чакана нархлар оширилиши муносабати билан корхоналар томонидан ўз ходимларига бериладиган компенсация тўловлари маҳсулот (ишлар, хизматлар) таннархига қўшилади»;

б) 4-модданинг 1-бандидаги «45 фоиз» сўзлари «35 фоиз» сўзлари билан алмаштирилсин;

в) 5-модданинг 1-банди «в» кичик бандидаги олтинчи қисм олиб ташлансин;

г) 5-модда 1-банди «в» кичик бандининг саккизинчи қисмидаги «45 фоиз» сўзлари «35 фоиз» сўзлари билан алмаштирилсин;

д) 5-модда 1-банди «з» кичик бандининг олтинчи қисмидаги «45 фоиз» деган сўзлар «35 фоиз» деган сўзлар билан алмаштирилсин.

«З» кичик банди қуйидаги мазмунда бўлган тўққизинчи ва ўнинчи қисмлар билан тўлдирилсин:

«Ўз фаолиятини хусусий мулкчилик негизида амалга оширадиган корхоналарнинг даромадлари улар эгаларининг шахсий даромадлари деб ҳисобланади ва бу даромадларга «Ўзбекистон ССР фуқароларидан, ажнабий фуқаролардан ва фуқаролиги бўлмаган шахслардан олинадиган даромад солиғи тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонунига мувофиқ солиқ солиниши керак.

Аҳолига транспорт хизмати кўрсатадиган кооперативлар ҳамда бошқа корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлар (ихтисослаштирилган давлат автотранспорт корхоналаридан ташқари) аҳолига транспорт хизмати кўрсатувчи ана шу ташкилотларда ишлаётган ҳар бир киши учун Қорақалпоғистон МССР, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ижроия қўмиталари томонидан якка тартибда, аҳолига транспорт хизмати кўрсатадиган шахслар учун тасдиқланган патент ҳақига тенг миқдорда солиқ тўлайдилар»;

е) 5-модданинг 1-банди қуйидаги мазмунда бўлган «и» кичик банди билан тўлдирилсин;

«коммунал мулкка қарашли бўлиб, маҳаллий хўжалик таркибига кирадиган корхоналар учун солиқ миқдорлари Қорақалпоғистон МССР Олий Кенгаши ва халқ депутатлари маҳаллий Советлари томонидан белгиланади, бироқ унинг миқдори 35 фоиздан кўп бўлмаслиги керак.

2. 1991 йил 15 февралдаги «Ўзбекистон ССР фуқароларидан, ажнабий фуқаролардан ва фуқаролиги бўлмаган шахслардан олинадиган даромад солиғи тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонунига қуйидаги ўзгартиришлар ва қўшимчалар киритилсин:

а) 3-модданинг 1-банди «а» кичик банди қуйидаги таҳрирда баён қилинсин:

«а) СССР ва Ўзбекистон ССР қонунлари билан белгиланган миқдорларда бериладиган ишсизлик бўйича нафақалар, вақтинча меҳнат қобилиятини йўқотганлик юзасидан бериладиган нафақалардан (шу жумладан, бемор болани боқиш юзасидан бериладиган нафақалардан) ташқари, давлат ижтимоий суғуртаси ва давлат ижтимоий таъминоти юзасидан бериладиган нафақалар, шунингдек фуқароларга В. И. Ленин номидаги Совет болалар жамғармаси, Совет тинчлик жамғармаси, Совет маданият жамғармаси, Совет меҳр-шафқат ва сиҳат-саломатлик жамғармаси, СССР Қизил Крест ва Қизил Ярим Ой жамиятлари уюшмаси ва бошқа хайрия ҳамда экология жамғармаларининг маблағларидан пул ва натура ҳолида бериладиган нафақалар ва бошқа турдаги ёрдам»;

б) 3-модда 1-бандининг «о» кичик бандидаги «давлат банклари» деган сўзлар «банк» деган сўз билан алмаштирилсин;

в) 3-модда 1-бандининг «с» кичик банди қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«с) бериладиган пулнинг миқдоридан қатъи назар, табиий офатлар, бошқа фавқулодда вазиятлар муносабати билан, шунингдек СССР, Ўзбекистон ССР ва Қорақалпоғистон МССР ҳукуматларининг қарорлари асосида бериладиган моддий ёрдам пули; бошқа ҳолларда, шу жумладан чакана нархлар ислоҳоти муносабати билан (ушбу банднинг «а» кичик бандида кўрсатилганларидан ташқари) йилига 1000 сўмгача (1000 сўм ҳам шунга киради) пул ва натура шаклида бериладиган моддий ёрдам суммалари»;

г) 3-модданинг 1-банди қуйидаги мазмунда бўлган «ф» кичик банд билан тўлдирилсин:

«ф) чакана нархларнинг оширилиши муносабати билан барча тоифадаги фуқароларга ССР Иттифоқи ва Ўзбекистон ССР қонунларида белгиланадиган миқдорда пул ва натура шаклида бериладиган компенсация тўловлари, шунингдек СССР ва Ўзбекистон ССРнинг амалдаги қонунларида назарда тутилган нормалар доирасида бериладиган бошқа компенсация тўловлари, ишдан бўшаш чоғида фойдаланилмаган отпуска учун бериладиган компенсация тўловлари бундан мустасно»;

д) 4-модда 1-бандининг «а» кичик банди қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«асосий иш (хизмат, ўқиш жойида солиқ солинадиган ва йилига 1920 сўмдан ошмайдиган иш ҳақи ва бошқа турдаги пул мукофоти оладиган, бир корхона, муассаса ва ташкилотда тўлиқ бўлмаган йил мобайнида ишлаганида эса, ҳар бир ишлаган ойи учун 160 сўм оладиган ишчилар, хизматчилар ва бошқа фуқаролар»;

е) 4-модда 1-бандининг «з» кичик банди «Улуғ Ватан уруши давридаги меҳнат фронтининг ветеранлари» деган сўзлардан сўнг «ва болалигида концентрацион лагерларнинг тутқунлари бўлганлар» деган сўзлар билан тўлдирилсин;

з) 7 ва 8-моддалар қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«7-модда. Солиқ тўловчилар тоифалари ва солиқ солинадиган объектлар.

Қонуннинг мазкур боби қоидаларига мувофиқ қуйидагилар солиқ тўлашга жалб этилади:

а) ишчилар, хизматчилар ва бошқа фуқаролар — мулкчилик шакллари ва мулк кимнинг тасарруфида эканлигидан қатъи назар, корхоналар, муассасалар ва ташкилотлардан оладиган иш ҳақлари, мукофотлари ва бошқа ҳар қандай даромадлари суммасидан;

б) фуқаролар — тадбиркорлик фаолиятидан оладиган даромадларидан, шунингдек тадбиркорлик субъектлари билан ўз меҳнатидан фойдаланиш тўғрисида шартнома тузган шахслар;

в) фуқаролар — фан, адабиёт ва санъат асарларини, шунингдек кашфиёт, ихтиро ҳамда санъат намуналарини яратганлик, нашр қилдирганлик, ижро этганлик ёки улардан бошқа тарзда фойдаланганлик учун муаллифлик ҳақи суммаларидан;

г) фуқаролар — қонуннинг ушбу моддаси «А—В» бандларида санаб ўтилмаган бошқа барча даромадларидан».

8-модда. Солиқ ставкалари

1. Фуқароларнинг иш ҳақи, мукофот тарзида олган пуллари ва бошқа даромадларидан (муаллифларнинг меросхўрларига қайта тўланадиган мукофот пулларидан ташқари) солиқлар қуйидаги миқдорларда ундирилади:

Йиллик даромад миқдори:	Солиқ миқдори
12000 сўмгача	даромад суммасининг 12,0 фоизи
12001 сўмдан 24000 сўмгача	1440 сўм плюс 12000 сўмдан ортиқ пулнинг 15,0 фоизи
24001 сўмдан 36000 сўмгача	3240 сўм плюс 24000 сўмдан ортиқ пулнинг 20,0 фоизи
36001 сўм ва ундан юқори	5640 сўм плюс 36000 сўмдан ортиқ пулнинг 30,0 фоизи

2. Асосий иш жойларида ишчи ва хизматчилардан, шунингдек тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланадиган фуқаролар ҳамда фан, адабиёт ва санъат ходимларидан олинадиган даромад солиқларини ҳисоблаб чиқаришда солиқ солинадиган даромаддан ушбу қонуннинг 4-моддаси 1-банди «А», «Б» ва «В» кичик бандларида кўзда тутилган тартибда солиқ солинмайдиган иш ҳақининг минимуми ва бошқа даромадлар чиқариб ташланади.

3. Муаллифларнинг меросхўрларига такрорий (бир неча бор) тўланган мукофотдан солиқ қуйидаги миқдорларда ундирилади:

Йиллик даромад миқдори:	Солиқ миқдори
500 сўмгача	даромад миқдорининг 60,0 фоизи
501 сўмдан 1000 сўмгача	300 сўм плюс 500 сўмдан ортиқ пулнинг 65,0 фоизи
1001 сўмдан 3000 сўмгача	625 сўм плюс 1000 сўмдан ортиқ пулнинг 70,0 фоизи
3001 сўмдан 6000 сўмгача	2025 сўм плюс 3000 сўмдан ортиқ пулнинг 75,0 фоизи
6001 сўмдан 10000 сўмгача	4275 сўм плюс 6000 сўмдан ортиқ пулнинг 80,0 фоизи
10001 сўмдан 15000 сўмгача	7475 сўм плюс 10000 сўмдан ортиқ пулнинг 85,0 фоизи
15001 сўм ва ундан ортиқ пулдан	11725 сўм плюс 15000 сўмдан ортиқ пулнинг 90 фоизи

18 ёшга етмаган меросхўрлар, 55 ёшдан ошган аёл ва 60 ёшдан ошган эркак меросхўрлар учун солиқ миқдори 50 фоиз камайтирилади».

и) қонуннинг 12-моддаси қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

«12-модда. Фуқароларнинг асосий иш жойидаги меҳнат ҳақи ва бошқа даромадларидан солиқни ҳисоблаб чиқиш ва тўлаш тартиби

Корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар томонидан тўланадиган иш ҳақларидан ҳамда пул ва натура шаклидаги бошқа даромадлардан солиқ иш ҳақи ва даромадларни тўлайдиган жойда ойлик даромад бўйича ҳисоблаб чиқилади ва ушлаб қолинади. Ойлик даромадлардан олинадиган солиқларни ҳисоблаб чиқиш жадвали Ўзбекистон ССР Молия вазирлиги томонидан ишлаб чиқилади. Йил тамом бўлганидан кейин тугаган йилдаги меҳнат ҳақининг ва тўланган бошқа ҳақларнинг умумий суммасига қараб солиқ қайтадан ҳисоблаб чиқилади.

Йил мобайнида иш жойида тўпланган меҳнат ҳақи ва бошқа даромадлардан ушлаб қолинган солиқ суммаси узил-кесил ҳисоб-китоб қилиш пайтида инобатга олинади»;

к) 13-модданинг 3-банди қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

3. Асосий иш (хизмат, ўқиш) жойидан бошқа ерда ўриндошлик бўйича қилинган иш, пудрат шартномасига мувофиқ бажарилган бир галлик ва бошқа ишлар учун тўланадиган пулнинг жами миқдори ва шу тўловлардан ушлаб қолинадиган солиқ миқдори ҳақида шу пулни тўлайдиган корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар келгуси йилнинг 1 февралидан кечиктирмай даромад олувчининг асосий иш (хизмат, ўқиш) жойига хабар қилиши лозим. Шундай маълумот олингач, асосий иш (хизмат, ўқиш) жойидаги бухгалтерия ўтган йил учун асосий иш (хизмат, ўқиш) жойидан олган ва асосий бўлмаган иш жойидан олган умумий иш ҳақининг йиғиндисини ҳисобга олиб, ушбу қонуннинг 8-моддасида кўзда тутилган ставкаларга биноан солиқни қайтадан ҳисоблаб чиқиши керак.

Қайта ҳисоб-китоб натижаларига кўра фуқародан қўшимча ҳисоблаб ёзилган солиқ суммаси ундириб олинади ёки ортиқча ушлаб қолинган пул унга қайтариб берилади. Қўшимча ҳисоблаб чиқилган солиқни ундириб олиш уч ой мобайнида амалга оширилади, ортиқча ушлаб қолинган солиқ суммаси эса икки ой мобайнида қайтариб берилади»;

л) 14-модданинг 1-банди биринчи қисмидаги ва 3-банди иккинчи қисмидаги «3» рақами «1» рақам билан алмаштирилсин;

м) 15-модданинг 1-бандидаги «банк муассасаларидаги омонатлар бўйича фоиз ва ютуқ шаклида даромад оладиган фуқароларга» деган сўзлар чиқариб ташлансин;

н) 15-модданинг 4-бандидаги «2» рақами «1» рақами билан алмаштирилсин;

о) 15-модданинг 10-бандидаги иккинчи жумла қуйидаги таҳрирда баён этилсин: «солиқ мазкур қонуннинг 8-моддаси 1-бандидаги ставкалар бўйича ушлаб қолинади»;

п) 18-модданинг 2-бандидаги иккинчи жумла қуйидагича таҳрирда баён этилсин:

«солиқ мазкур қонуннинг 8-моддаси 1-бандидаги ставкалар бўйича ушлаб қолинади»;

р) 22-модданинг биринчи қисмидаги қавсда берилган матн «ушбу қонун 7-моддасининг «А» бандида кўрсатилган даромадлардан ташқари деган» таҳрирда берилсин.

22-модданинг иккинчи қисмидаги «б», «в», «г», «д» ва «е» литерлар чиқариб ташлансин.

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Президенти

И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1991 йил 14 июнь.

ЎЗБЕКИСТОН СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ ҚАРОРИ

КОРХОНАЛАР, БИРЛАШМАЛАР ВА ТАШКИЛОТЛАРДАН ОЛИНАДИГАН СОЛИҚЛАР ТЎҒРИСИДА» ВА «ЎЗБЕКИСТОН ССР ФУҚАРОЛАРИДАН, АЖНАБИЙ ФУҚАРОЛАРДАН ВА ФУҚАРОЛИГИ БЎЛМАГАН ШАХСЛАРДАН ОЛИНАДИГАН ДАРОМАД СОЛИҒИ ТЎҒРИСИДА»ГИ «ЎЗБЕКИСТОН ССР ҚОНУНЛАРИГА ЎЗГАРТИШ ВА ҚЎШИМЧАЛАР КИРИТИШ ҲАҚИДА»ГИ ЎЗБЕКИСТОН ССР ҚОНУ НИНИ КУЧГА КИРИТИШ ТАРТИБИ ХУСУСИДА

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси Олий Кенгаши **қарор қилади:**

1. «Корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлардан олинадиган солиқлар тўғрисида» ва «Ўзбекистон ССР фуқароларидан, ажнабий фуқаролардан ва фуқаролиги бўлмаган шахслардан олинадиган даромад солиғи тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонунларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида»ги Ўзбекистон ССР қонуни 1991 йилнинг 1 апрелидан кучга киритилсин.

2. Белгилаб қўйилсинки:

а) корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотларнинг фойдасидан олинадиган солиқ ставкалари — II кварталда олинган фойдадан бошлаб;

б) фуқаролардан олинадиган ушбу қонунда белгиланган даромад солиғининг ставкалари;

— меҳнат мажбуриятларини бажариш билан боғлиқ иш ҳақи ва бошқа пул ва натура ҳолидаги мукофотлар ва тўловлар бўйича — 1991 йилнинг 1 апрелидан амалга оширилган ишлар учун тўланадиган пуллардан бошлаб;

— фуқароларнинг бошқа даромадлари бўйича — 1991 йилда олинган даромадлардан бошлаб қўлланилади.

3. «Корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлардан олинадиган солиқлар тўғрисида»ги Ўзбекистон ССР қонунини кучга киритиш тартиби ҳақида»ги Ўзбекистон ССР Олий Кенгаши қарори 6-бандининг 3-қисми қуйидаги таҳрирда баён этилсин: «1991 йилда меҳнатга ҳақ тўлаш учун қилинадиган харажатларни ҳисоблаб чиқаришнинг базавий миқдори сифатида 1990 йилда мазкур мақсадлар учун қилинган, асосий фаолиятда банд бўлган ходимлар (шу жумладан ишлаб чиқариш кооперативлари ходимлари)нинг таркиб топган ўртача иш ҳақининг қонундаги 3-модда 4-бандга мувофиқ маҳсулот (ишлар, хизматлар) таннархига қўшиладиган қисмига қараб ҳисоблаб чиқариладиган, лекин 400 сўмдан кўп бўлмаган, 1991 йилнинг II кварталидан бошлаб эса 480 сўмдан ортиқ бўлмаган харажатлар қабул қилинади».

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг Раиси

Ш. ЙЎЛДОШЕВ.

Тошкент шаҳри,
1991 йил 14 июнь.

«ДЕМОКРАТИЯ—ҚОНУНГА ВА ШАХСГА ҲУРМАТ ДЕМАКДИР»

(Давоми. Боши биринчи бетда).

ҳолифларимиз халқни ўтмишга қайтиш билан чўчитишни истардилар. Аммо тарихан бу мумкин эмас. Рашидов — ўз даврининг фарзанди.

Жумҳурият Компартиясининг XXII съездида унинг Ўзбекистон тарихидаги роли ва ўрни тўғрисида шундай қатъий бир фикр билдирилган: «Биз Рашидов номи билан боғлиқ барча салбий ишларни қоралаймиз. Бундай ишлар биз учун номақбулдир. Биз ўтмиш иллатларидан покланишимиз керак, шундай қилмасак, олға ҳаракат қила олмаймиз. Шу билан бирга биз ўша даврда содир бўлган ҳамма нарсаларни ҳаётдан кўз юмган битта шахс билан боғлай олмаймиз».

Талабчанлик, қаттиққўллик, ишни бажариш топширилган кишидан талаб қилиш эса ҳар бир раҳбарнинг энг асосий фазилати, деб ҳисоблайман.

— Атрофдагилар билан мулоқотда ҳаддан ошириб юбориш, ўзингизни тутолмай қоладиган ҳоллар бўладими? Умуман, ўз-ўзини танқид сизнинг ҳаракатларингизда қандай ўрин тутади? Хатоларингизни тан олиб, кейинчалик уларни тузатасизми?

— Ўзимни ўзим назорат қилиб, ташқаридан ўзимга назар ташлаш туйғусига эгаман ва бу нарса ўйламай-нетмай шошма-шошарлик билан қилинадиган ҳаракатлардан сақлайди. Қизиққонлик қилиб ўзимни тута олмай қолишим ҳам мумкин. Кейинчалик, эҳтимол, бу ҳақда мен кескин гапириб қўйган кишига қараганда анча кўпроқ афсусланиб юраман. Ҳар бир куннинг охирида воқеалар ва хатти-ҳаракатларни хаёлдан ўтказаман. Ноҳақ бўлсам, узр сўрайман.

Ҳар бир кишида бўлгани каби хатолар бўлиб туради. Мисолми? Биз янги нархларга ўтиш чоғида жумҳуриятимизда ун, макарон ва нон-булка маҳсулотларининг нархларини аввалгидек қолдирдик. Кўп болали оилаларни қўллаб-қувватлашни истадик. Жумҳуриятимизда бундай оилалар кўп ва шундай маҳсулотлар уларнинг асосий озиқ-овқат маҳсулоти ҳисобланади. Мувозанатни сақлаш учун гўшт ва ёғнинг нархларини Иттифоқдагидан юқорироқ кўтардик, яъни уларнинг таннархи даражасига етказиб, ҳар килограмм гўштни 10 сўм ва сариёғнинг килограммини 16 сўм қилиб белгиладик.

Иқтисодий жиҳатдан бундай чора тўғри. Қолаверса, биз бошқа маҳсулотларнинг, айниқса саноат маҳсулотларининг қиймати шу қадар ошиб кетади, деб ўйлаганимиз ҳам йўқ эди. Халқ бизни қўллаб-қувватламади ва эндиликда гўшт билан сариёғ Иттифоқ нархларида сотилмоқда. Биз хатони тузатдик, аммо ун ва ундан тайёрланган маҳсулотлар ҳали ҳам «ислоҳотгача бўлган» нархларда сотилмоқда. Бюджет учун бунга бардош бериш осон эмас, албатта, лекин шундай қилиш керак.

— Бошқа чора-тадбирлар — мактабларда бепул нонушталар, ҳомиладор аёллар ва эмизикли оналарга, ёлғиз пенсионерларга, уруш ва меҳнат фахрийларига, талабалар ва ногиронларга, ўқитувчилар ва кўп болали оналарга ёрдам, компенсация тўловлари бирга қўшилганида бу нарса бюджетни «зўриқишга» мажбур қилади. Жумҳурият иқтисодий «гиёҳванд», марказнинг ёрдамисиз яшай олмайди, деган гап-сўзларнинг сабаби шунда эмасмикан? Сизнинг аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш тўғрисидаги Фармонларингиз гўё иқтисодий жиҳатдан асоссиз бўлиб, халққа тилёғламалик қилиш далили эмиш.

— Мана, сиз истаган Фармонни танлаб олинг: кўпдан-кўп бирламчи ҳужжатлар устида иш олиб борилган 12 тагача вариант ва пул билан таъминлашнинг аниқ манбалари кўрсатилган. Фармонлар халққа ёқиш истак-муддаоси билан дунёга келмаган. Бундай истак-муддаолар кимда бўлишидан қатъи назар, мен уларни қабул қила олмайман. Бу Фармонлар турмуш мантиқи, энг камбағал табақаларнинг турмушини енгиллаштириш хоҳиш-истаги туфайли дунёга келиб, аниқ-равшан ҳисоб-китоблар билан мустаҳкамланмоқда.

Иқтисодий «гиёҳвандлик» хусусида ким-кимдан қарздор экан? Аввалига бизни хўб ишонтиришди: пахта бўлса бас, қолган нарсаларни жумҳуриятга мамлакат етказиб беради. Пахта толаси қайд этиб қўйилган паст нархларда Ўзбекистондан ташқарига жўнатилди ва ҳамон жўнатилмоқда. Бунинг эвазига нима берилмоқда? Пахта етиштиришда меҳнатнинг 84 фоизи бизнинг зиммамизга тушмоқда ва уни дастлабки қайта ишлашдан тушадиган даромаднинг атиги 16 фоизи бизга тегмоқда. Пахтани олаётган бошқа жумҳуриятларда нисбат аксинча бўлмоқда: масалан, айтайлик, Россияда тўқилган ва тикилган тайёр кўйлак ғоят катта фойда келтирмоқда. Меҳнати — бизга, пули — бошқаларга. Мамлакатнинг «пахта цехи» бўлиш мана нимани англатади.

Биз ўзимизнинг қайта ишловчи қувватларимизни ривожлантира бориб, бу ишни тўғри йўлга қўямиз. Лекин шунгача асосий меҳнат харажатларини ўз зиммасига олган, ишчилар синфингизни хом ашё ва иш билан, аҳолини эса тайёр буюмлар билан таъминлаган кишилар билан даромадларни марҳамат қилиб баҳам кўринг.

— Модомики биз жумҳуриятларнинг ўзаро муносабатлари тўғрисида гап очган эканмиз, сизнинг назарингизда бундай муносабатлар яқин келажакда қандай бўлиши керак? Янги Иттифоқ шартномасида марказнинг яккаҳокимлигига йўл қўймай, лекин Иттифоқни ҳам барбод этмай бирлик ва хилма-хиллик муаммосини қандай ҳал қилиш лозим?

— Мен тенг ва хилма-хил жумҳуриятлар иттифоқи тарафдориман. Энг асосий, принципиал деб ҳисоблаётганим: Иттифоқни ташкил қилувчи жумҳуриятларга мустақиллик ва суверенитет бериш керак. Қандай масалаларни ўзлари ҳал қила олишини, қандай ваколатларни марказга топшириб, куч-ғайратни бирлаштирган ҳолда баҳамжиҳат ҳаракат қилиш ёки Иттифоқ тузилмалари конкрет ҳолларда жумҳурият тузилмаларидан яхшироқ ишлайдиган бўлса, улар орқали ҳаракат қилиш кераклигини фақат жумҳуриятларнинг ўзлари ҳал қилади. Мана шуларни қонунлар урушини тўхтатиш калити деб биламан. Айни пайтда мутлақ барча Иттифоқ тузилмалари, Олий Кенгашдан бошлаб ҳаммаси ўзгартирилиши керак.

Виждонан айтаман: марказни Иттифоқ шартномаси билан боғлиқ ишни тезлаштиришга чақиравериб чарчадим. Энди эса бу масалада ўзимни умидвор деб ҳисобламаяпман. Шартнома ҳали узоқ вақт имзоланмай қолиши ҳам мумкин. Ўзаро тотув бўлишимиз учун, бўлажак Иттифоқда ҳар бир жумҳурият ўзини эркин, миллатлар ҳамдўстлиги олдида ўз хатти-ҳаракатларига масъул бўлган мустақил давлат деб ҳис қилиши учун буларни ҳаммамиз англаб етишимиз керак.

— Модомики биз ҳар хил эканмиз, эркинликни ҳам ҳар хил англаймиз-да, тўғрими?

— Тўғри. Шошма-шошарлик билан мустақилликни эълон қилиш ва армияда хизмат қилишдан бош тортиш, аслида эса ёшларни Конституцияни бузишга ундаш мумкин. Бу — амалий ишлар билан тўлдирилмаган қоғоздаги эркинликдир. Биз бошқа йўлдан бордик: мамлакатда Қуролли Кучлар Бош штаби билан битим тузган яккаю ягона жумҳурият — бизмиз. Бу битим жумҳуриятимиздан чақирилувчиларга ва уларнинг оилаларига қонуний манфаатларга риоя этилишини ва хизматни ўташ чоғида қулай шароитни таъминлайди.

Мустақилликни эркинлик тўғрисидаги шиорлар билан эмас, балки сиёсий, иқтисодий, маънавий мазмун билан тўлдириш керак. Виждон, дин, шахс, тилни танлаш, маданият ютуқларидан фойдаланиш эркинлиги ва ҳоказолар бўлмаса, чинакам мустақил давлат бўлмайди. Илгари бизда эътиқод учун, аждодларнинг урф-одатларига риоя этилганлик учун, кўпинча халқ анъаналарига ҳурмат кўрсатганлик учун партиядан ўчиришар, лавозимдан бўшатишар эди.

Биз қўрқиш деворини емириб ташладик. Янги масжидлар, диний муассасалар ва иншоотлар пайдо бўлди. «Наврўз», «Рўза ҳайити», «Қурбон ҳайит» каби ва бошқа умумхалқ байрамлари тикланди, салкам 50 та миллий-маданий марказлар ташкил қилинди. СССР халқларининг кўпгина тилларидаги янги нашрлар ва дарсликлар босиб чиқарилди, ҳозир Ўзбекистон мактабларида таълим 12 тилда олиб борилмоқда. Абдулла Қодирий, Фитрат, Чўлпон, Шарқнинг ноҳақ қатағон қилинган бошқа алломаларининг мероси халққа қайтарилди, уларнинг номлари тарихимизга қайтди. Аёл обрўси ва шахси улуғланмоқда, оиланинг нуфузи мустаҳкамланмоқда, ижодкор зиёлилар ўз фикрини эркин изҳор қилиш имконилтини олдилар.

Мана шулар ва санаб ўтиш қийин бўлган бошқа кўпгина нарсалар — жамият демократик руҳининг қарор топиши эмасми, ахир? Халқимизда мевали дарахтга тош отишади, деган нақл бор. Ёппасига қуруқ танқид ҳам айни ўша тошнинг ўзидир.

Баъзида ҳамма жойга «ўз» кадрларини жойлаштирмоқда, деб айтилаётган айбларни ҳам бир йўла чиппакка чиқариб ўтмоқчиман. Агар шундай бўлганида, гапимга ишонинг, Вазирлар Маҳкамаси Раисининг бўш турган икки ўринбосари, Давлат режа комитети раиси, бир қанча вазир — лавозимлари ва шу кабилар аллақачон эгаллаб олинган бўлур эди. Бу лавозимлар ярим йилдан кўпроқ вақтдан буён бўш турибди: билимдонларни излаяпмиз. Яккаҳоким бўлганида аллақачон «ёғли» жойларга қариндош-уруғларини, юртдошларини ўтказиб қўйган бўлур эди, бу эса унга уруғ-аймоқчилик мададини таъминлар эди.

— Сизнинг шундай мададингиз борми?

— Бор, — дейди табассум билан Ислом Абдуғаниевич. — Менинг уруғ-аймоғим — менга Президент бўлишни ишониб топширган халқдир. Мен халқ билан маслаҳатлашаман ва ўз хатти-ҳаракатларимни унга қараб тўғрилаб оламан. Халқ мендан ҳамма нарсани талаб қилишга ҳақли. Мен эса унга фақат битта илтимос билан — тинчлик ва тотувликда яшайлик, деган илтимос билан мурожаат қиламан. Ўзбекистон ватани бўлган ҳар бир киши бу ерда ўзини бой, эркин ва кучли жумҳуриятнинг, буюк ишларга қодир бўлган буюк халқ яшовчи қадимий маърифатли давлатнинг тўла ҳуқуқли фуқароси деб ҳис қилсин.

Суҳбатдош
Рустем ТЭЛЛЬ,
(Ўз мухбиримиз)
Тошкент.

(«Рабочая трибуна» рўзномасининг 1991 йил 3 июль сонидан).

МЕНЕЖЕРЛАР ДИПЛОМ ҲИМОЯ ҚИЛИШМОҚДА

Бир гуруҳ бўлажак менежерлар — деҳқончилик-саноат мажмуини бошқариш республика олий мактабининг тингловчилари Москва ва Минск шаҳарларидан қайтиб келишди. Ўзбекистон кўпчилик районларининг вакиллари икки ҳафта мобайнида Бутуниттифоқ ва Белоруссия деҳқончилик-саноат мажмуини бошқариш олий мактабларида деҳқончилик ишбилармонлиги сирларини ўргандилар, шунингдек, улар деҳқончилик-саноат мажмуини кадрлар билан таъминлаш Бутуниттифоқ академиясида ҳам иш ўргандилар. Москва вилоятининг «Раменское» ва «Новомосковское» тижорат-ишлаб чиқариш халқ комбинатларида, «Шапово» деҳқончилик уюшмасида ҳамда Киров номли жамоа хўжалиги-деҳқончилик фирмасида амалий машғулотлар ўтказилди.

Тингловчилар «Менатеп» банклараро фирмасининг, «Внешторгагропромнаука» уюшмасининг, «Агропромэкспорт» ташқи иқтисодий бирлашмасининг иши билан танишдилар.

Бўлажак менежерларнинг бир гуруҳи — пахта тозалаш саноати ходимлари муайян пахта заводларини бозор муносабатларига ўтказиш юзасидан диплом ишларини ҳимоя қилишга киришдилар. Улар диплом ҳимоясидан сўнг «пахта» дастурига мувофиқ тажриба ўрганиш учун Америка Қўшма Штатларига борадилар.

(ЎзТАГ).

Парда ортидаги ҳаёт

АЙРИЛИК

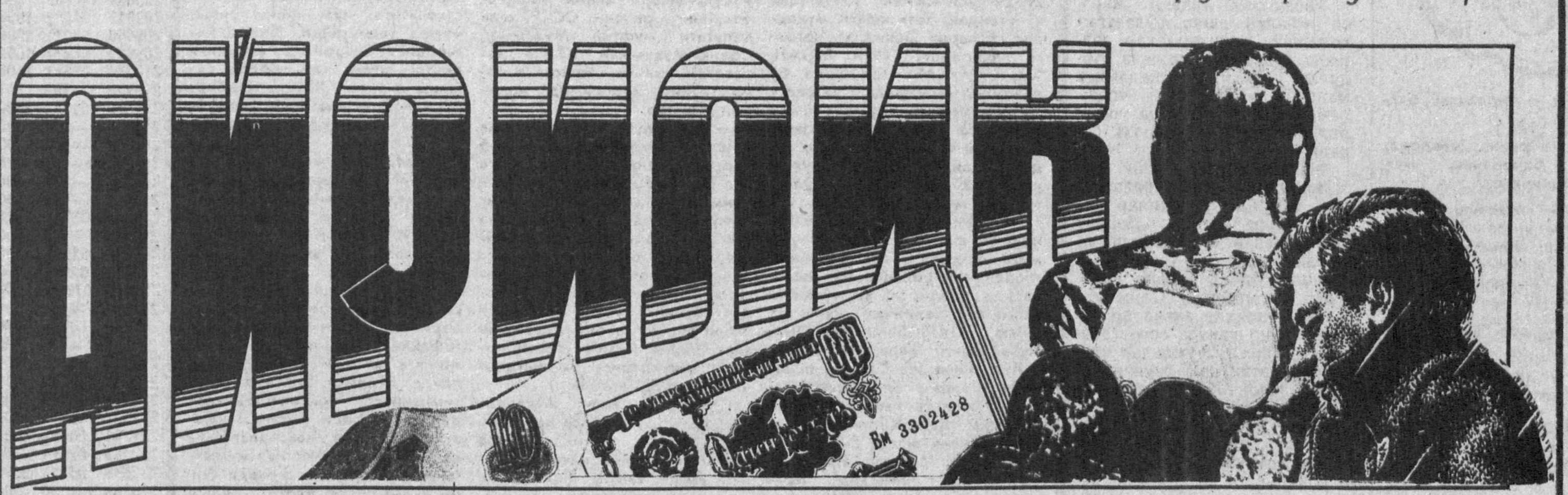

ёки Турли ўзандан оқувчи дарёлар

Кейинги пайтларда одамлар ҳар хил ўткир воқеалар бўрони остида яшадилар: перестройка, Чернобиль, Орол, Спитак, Шарора, партия конференцияси, жадаллаштириш, сайловлар, съездлар... референдум. Мактаб ўқувчисидан министргача — барча шу ташвишлар гирдобида айланди ва тепадан илоҳий бир куч келиб ҳамма балони даф этади, деб кутди. Ҳавойи бир кайфият кезиб юрди. Жамиятни чайқалтириб ўтган қарорлар-чи: ичкиликбозликка, текин даромадга қарши кураш, давлат қабули, хўжалик ҳисоби, пудрат ва ҳоказо. Шу оддий мундарижанинг ўзиёқ мамлакат 5—6 йилдан буён қайноқ ҳаёт ичида яшаётганини кўрсатади. Бундай жўшқинликнинг тараққиёт учун у ёки бу даражада таъсири бор, албатта. Аммо ҳали муз кўчмаган, янгиланиш шабадаси етиб бормаган тартиблар, иш усуллари, бошқарув шакллари мавжудки, улар қаноти озод бўлган лочиннинг оёғида кишандек бўлиб турибди. Биз оёқларимиз билан ерга михланганмиз. Дарахт шохларига чиройли шакллар бериш унинг томир чириш касалидан нобуд бўлишини тўхтата олмайди. Заминда, жамият қад ростлаб турган асосда «қуйи»да кескин ўзгаришлар бўлмас экан, тузоқдаги лочин парвоз қилмай қолаверади.

Таниш мавзу атрофидаги мулоҳазалар чигалликнинг бир қатими, холос. Улар масалани узил-кесил ҳал қила олмайди, фақат жиндек эътиборни тортса ажаб эмас.

* * *

Ўшанда район марказининг «марказин» — ижроком биносида узоқ қишлоқлардан бирида куйманиб юрган чолни кўрмоқчи эканимни эшитиб, гапимга унча тушунишмади. Янги кун ташвишларига шаҳдам отланаётган раис ходимлардан бирини чақирди-да, мени «топширди». Шундоқ идоранинг борига шукур, бўлмаса, кўчада қолиб кетиш, қисқа сафарни йўл пойлаб ўтказиб юбориш ҳеч гап эмас. Ҳамроҳимни ҳам мақсадим ажаблантирди, шофернинг синовчан тикилишига эса «Анови — Иоган Вайсни...» деб жавоб берди бутунлай хушламай. Кейинги гап-сўзлар ҳам иситилган овқатдек кўнгилга ботмади. Уларни кўчада қўйиб, Чори бобо Вайсов билан икки соатлар «ҳангома»лашишим эса ҳафсалаларини тамоман пир қилди. Охирида шунчаки, оддийгина хайрлашдик.

Бу нарсаларга парво қилмаса ҳам бўларди. Бироқ ички бир ишончим бор эди: меҳнаткаш одам «катта»ларни ёмон кўради, фақат қўрққанидан уларга таъвозе қилади деб ўйлардим. Далил — бўялмаган ҳаётнинг ўзи, камбағал дастурхон атрофидаги гап-сўзлар. Шундай ҳолат эсимда қолган... Вагондаги йўловчилар суҳбатлашиб кетмоқдалар. Фақат мўйловлари шопдек, бурундор, кўзлари чақчайганроқ, хумкалла, ўрта ёшли одам деразадан атрофга термулганча ҳеч кимга қўшилмай бораяпти. Кўзларига чуқур ғам чўккан, «ўлганининг куни»дан поездга чиққанини сезиб олиш қийин эмас. У, ҳайтовур, ё касал кўргани, ё қамоқдаги аллакимдан хабар олгани жўнаган. Поезд бир бекатда тўхтади. Зум ўтмай тахта ва ёғоч ортилган состав елиб ўтди. Шунда нималарнидир ўзича ғулдираб бораётган одамнинг гаплари қулоққа чалинди. У бўралаб «катта»ни сўкиб олгач, «ҳеч каминг тўлмас экан-да, бунча ёғоч-тахтани нима қиласан...» қабилида гап қиларди. Касби ё чўпон, ё сувчи бўлган бу одам «Ҳамма яхши нарсалар — «катта»ларга» деган тушунчада эканлиги, вагон-вагон тахталар яна уларнинг ҳожатини битказиш учун бораётганини ўзича «кашф қилгани» кўриниб турарди. Ўшанда маъмурий буйруқбозлик усули, унинг энг оддий моҳияти — дилозорлик кишиларда раҳбарга нисбатан қанчалик нафрат пайдо қилганини илғаган эдим. Ўзимча бир меҳнат кишисига ҳурмат кўрсатиб, уни излаб борганим ва шу муносабат билан бўлган гап-сўзлардан эса «катта»лар ҳам оддий одамларни ёмон кўришаркан, деган хаёлнинг туғилиши табиий эди. Ростдан ҳам «димоқни ёргудек аччимтил тер ҳиди шоҳона давраларга ярашмай қолган», ўртада кўзга кўринмас фронт чизиғи бўлиб, икки томон бир-бирига қарши курашаётган экан. Шўро тузуми шароитида хуфёна таркиб топган бундай ИЧДАН ЕМИРИЛИШ — бир-бирини маҳв этиш туфайли жамият бир жойда депсиниб қолмадимикан? Мўътабар ҳужжатларда «бизда ҳамма тенг, ўртоқ ва биродар» дея қайд этилгани ҳолда бугун тобора яққолроқ сезилаётган табақаланишни қандай тушуниш мумкин? Шундай саволлар тинчлик бермади ва ҳеч иккиланмай Чори бобо ишлаб турган давлат хўжалиги директорининг ҳузурига йўл олдим.

* * *

Ишлаб чиқариш ва инсоний муносабатлар ўз такомили даврида раҳбарлик ва тобеълик (мутеълик эмас) тушунчаларини яратган экан, бу икки томон асло бир-бирига зид эмас. Мазкур ҳолатни тахминан араванинг олдинги ва орқа ғилдиракларига менгзаш мумкин. Одатда раҳбарлик хирқасига лойиқ топилганлар тобеълар тарафидан тўла эътироф этилган, ҳар жиҳатдан улардан устун ва етук кишилар бўлган — бунга тарих гувоҳ. Шунингдек, ҳатто бир кишига раҳбарлик қилишнинг ҳам ўзига хос оғир масъулияти бор. Бу жиҳатдан эр-хотинлик муносабатларини олиб кўрайлик. Оиланинг келажаги ҳар жиҳатдан эрнинг иқтидорига боғлиқ. Агар у ўз вазифасини тўла бажарса, жамиятнинг бу энг кичик ячейкаси гуллаб яшнаган, мабодо аксинча бўлса тарқаб кетган ё оила ўз файз-баракасидан ажралган. Энди биз ўн, юз, минг... кишига раҳбарлик қилиш масъулиятини тасаввур қилиб кўрайлик. Кимгаки бу юмуш насиб этса, аввало у катта шараф. Кейин эса улкан жавобгарлик... Мушоҳадаларни тўхтатайлик-да, борлиққа назар ташлайлик. Кечаги кунимизда бундай «шараф» кимларга насиб этди? Албатта ҳар жиҳатдан лойиқ раҳбарлар кўп эди (социализм иморатининг қуламай қолгани шундай соғлом кучлар туфайли), бироқ тасодифий шахслар тобора урчиб кетди. Улар ҳар қандай номақбул ишдан қайтмадилар, оқибатда, оддий одамларнинг раҳбарларга ихлоси йўқолиб борди...

Катта ҳаётий ва раҳбарлик тажрибасига эга бўлган Шомурод Ҳақназаров бундай ҳолларнинг жонли гувоҳи. Оғзидан олов сачраган, даладан рухсатсиз сомон олиб келаётгани учун емиш ортилган эшакка ўт қўйиб юборган директорларни, идорадан чиқмай, фақат фармонбардорлик қилувчи ёки нафсига эрк бериб, хўжалик хазинасини ярим қилган раисларни, бошқа раҳбарларни шахсан билади. Баъзан адолат ҳар доим ҳам устивор бўлавермайди: вақт билан ҳисоблашмай, кечаю кундуз тиним билмайдиган, ўз ишига «тентакларча» берилган, фидойи бошлиқлар бир ишора билан учиб кетган ҳоллар ҳам бўлган. Лекин бир фикрда муқим: одамлар нодон эмас, ҳар қандай кишининг гапига қулоқ тутаверишмайди, ҳар кимга эргашмайдилар. Агар баъзиларга «катта»лар ёқмаса, бунинг сабаблари кўп. Билингки, муомала тарзини ҳар икки томон белгилайди. Мабодо, гап қолипдан кўчиб, игна билан битадиган ишга белкурак олиб чопиладими, шунга зарурат туғилган. Аҳволни бўрттирмаслик ҳам керак, ерга урмаслик ҳам керак. Ҳақиқатдан кўз юмиб бўлмайди. 74 йил давомида алданган, гипноз ҳолатида бўлган халқнинг ҳозирги авлоди жуда ҳам фаришта ҳолида эмас...

Институт таҳсилидан кейин ишни оддий ҳисобчиликдан бошлаган Ш. Ҳақназаров бош ҳисобчи, совхоз директори, Қашқадарё вилоят совети ижроия комитети раисининг ўринбосари бўлиб узоқ йиллар ишлади. Кейинчалик эса оддий инсоний ҳис — киндик қони томган тупроқ ҳурмати ва мусофирчиликдан зерикиб, қишлоғига қайтди. Инсоф билан айтсак, Шомурод акани Ульянов районида кўпчилик танийди ва чуқур ҳурмат қилади. У бир воқеани айтиб қолди. Асосан тоғ тарафдан кўчириб келтирилганлардан тузилган 29-совхозни қабул қилганда аҳвол қуйидагича эди: хўжалик олдинги йил 2,5 миллион сўм даромад қилгани ҳолда иш ҳақининг ўзига 3,5 миллион сўм сарфланган. Икки йилдан сўнг эса 8,5 миллион сўм даромад қилинди, 2,5 миллион сўм маош тарқатилди. Шу мухтасар ҳисоб-китобда раҳбарликнинг барча ижобий қирралари мужассамлашган. Кетмоқчи бўлганда тоғликлар бутун вилоятни тўхтатишди: «Сизни қўйиб юбормаймиз»... Ҳозир ҳам қадрдонлик узилгани йўқ. Шу икки ҳолат Ш. Ҳақназаров ҳақида тасаввур берар. У халқ билан биргалигидан, «халққа мансуб»лигидан ифтихор қилади.

Албатта, ширин хотираларни эслаш яхши. Бироқ долғали ҳар бир кунимиз жиддий масалаларни кўндаланг қўймоқда. Мамлакат ва республика миқёсида изланишлар бўлаяпти. Бугун биз бутун фаолиятимизни икки ўқ атрофида айлантиришимиз керак: республиканинг тўла мустақиллиги ва бозор иқтисодиёти.

Аввало, масалаларга янгича ёндашув бошланган 5—6 йилдан буён ишдан кўра гап кўпайди. Ҳолбуки жумбоқларнинг ечимини қуйидан излаш ва ислоҳни ҳам бошланғич бўғиндан бошлаш лозим эди. Агар ҳушёр зеҳн билан қарайдиган, инсоф билан баҳолайдиган бўлсак, тўкилиб кетай деб қолган хўжалик тутумини такомиллаштириш, унинг «болтларини тортиш» юзасидан сезиларли бирор тадбир кўрилмади. Олайлик, Орёл вилояти тажрибасини бизда қўллашга ҳаракат ўзини тўла оқламади, ортиқча ишчи кучларини юзага келтирди. Ундан қутулиш учун кўрилган тадбир — шахсий хўжаликларга томорқа бўлиб бериш янги муаммони юзага келтирди. Биринчи навбатда кўплаб унумдор ерлар ўтган йилги оборотга кирмай қолди, ҳосил олинмади. Хўш, буларни қўйиб турайлик, энг оддий хўжалик ташвишларини олиб кўрайлик. Мисол учун хўжаликда 10 сотих иссиқхона қуриб, эртаки кўчат чиқармоқчимиз. Бунинг учун пленка керак. Тартиб бўйича бу ҳақда 2—3 имзо ва муҳрлар билан хат қилиб, район ташкилотига мурожаат этамиз. Бу ерда илтимос ва талаблар кўп бўлади. Улар социалистик усул — **навбат билан** масаланинг ижросига киришадилар ва вилоят ташкилотига... хат тайёрлайдилар. Вилоят, ўз навбатида республикага ва ҳоказо...

Бу орада қиш чиқиб, баҳор ўтиб, ёз келади. Оддий ҳақиқат — минг метр пленкани 2—3 соатда магазиндан сотиб олиб, ўз корига ишлатолмаган хўжаликда қандай мустақиллик бўлиши мумкин? Республиканинг умумий мустақиллигини ҳар бир шахс, ҳар бир ишлаб чиқариш участкаси мустақиллиги таъминламайдими?

Агар агросаноат комплексининг жадал ривожланиши исталса, хўжаликларнинг мустақиллик доираси кенгайтирилиши лозим. Баъзан чўнтакдаги пулига хўжайинлик қилиш қийин. Негаки, хўжаликнинг тақдири банкларга ҳаддан ташқари боғлаб ташланган. Бирор нарса сув билан ҳаводек зарур, сотиб олай десанг, банк пул ўтказмайди. Баҳона эса топилади: «рўйхат (перечень)-да йўқ, фондда йўқ» каби. «Сельхозтехника»ларни аллақачон тугатиб, уларнинг негизида магазинлар ташкил этиш керак эди. Чет элдаги каби турсин пештахтада пленками, машинами... Шунда қанчалик дахмазага чек қўйиларди, енг ичида савдо бўлмасди.

Чори бобо 40 йиллик тракторчилиги давомида бирон марта ҳам янги техника бошқармаган, у тортинибгина «янгиларни пул берганларга беришади, менинг эса ортиқча пулим йўқ» деган эди. Маълум бўлишича, бу бор гап экан. Дейлик, ўрим-йиғим мавсуми кечикаяпти, комбайнларга аккумулятор йўқ. Бу матоҳ аслида қуриб кетмаган, омборхонада турибди — пул бермасанг чиқармайди. Майли, буғдой-арпа қовжираб тўкилиб кетсин, ёмғир-қорнинг тагида қолсин, халқнинг ризқ-рўзи нобуд бўлсин. Бироқ шундай қўпорувчиликка тенг иши учун биров жазоланганини эслай оласизми? Аксинча, бундай одамларни кимлардир қанот остига олиб келишди, у билан фойдани баҳам кўришди. Албатта, бундай валломат оддий одам эмаслиги, камида вилоят, республика миқёсидаги зот экани сир эмас. Нафс балосига даво йўқ, дейдилар. Ҳозир ҳам шундай. Яқинда бир «КамАЗ» машинасини заводдан 7 минг сўм бериб олиб келишибди. Демак, балиқ бошидан сасигани рост экан-да. Порахўрликнинг боши янчилмаса, думини қирққан билан у яшайверади.

Директорнинг қалбида «жўш урган» гаплар кўп эди. У одамларда ҳукуматга ишонч қайтаётганини, сидқидилдан меҳнат қилишга иштиёқ кучлилигини тез-тез такрорларди. Айниқса, пудратга ўтилгани деҳқонларда масъулиятни оширди, бугунини кўриб эмас, йил якунининг салмоқли бўлиши учун ишлаш кайфиятини тарбиялади. Режанинг уддаланиши, кам харажат сарфлаб кўп маҳсулот етиштириш, таннарх, рентабеллик билан манфаатдорлик асосида қизиқадиган бўлишди. Кейинги 3—4 йилда иқтисодий билимдонлик ёппасига ошди, пахтакор ишлаб чиқаришнинг қўғирчоқ иштирокчисидан онгли аъзосига айланиб бораяпти.

— Сезиларли ўзгаришлар рўй берган 3-4 йилни ўтган даврга таққосласак, фарқ жуда катта. Наҳот узоқ йиллар амалга оширилмаганни қисқа фурсатда қилиш мумкин бўлди ва буни 74 йил кутишга тўғри келди?

— Ахир ҳозирги ошкоралик шунча йил олдин йўқ эди-да, — дейди Ш. Ҳақназаров хушёр тортиб ва бироз эҳтиёткорлик билан ўз мулоҳазаларини давом эттиради.— Бутун масъулиятни баъзилар ўз зиммасига олганди. Товуқ фермасига мудир керак бўлса ҳам сўраларди. Биринчи котиб ҳокими мутлоқ эди. У иқтисодчи, молиячи, сув хўжалиги ходими, тайёрловчи, зоотехник, қўйингки, ҳатто, «шифокор»лик қиларди. Унинг иродаси олдида мутахассиснинг дипломи бир чақа. У хоҳласа қовун-тарвуз шу кечада пишиб чиқади, унинг истаги билан товуқлар бир кунда 4 тагача туғади. Иқтисодиётга оид энг оддий талаблар унутилди, молиявий интизом қўпол равишда бузилди. Банкнинг калити гўё котибнинг чўнтагида юради. Ақлга тўғри келмайдиган шунақа ишлар бўлганки, энди ёқа ушлайсиз. Сигирлар гуруч, ҳатто, шакар еган (албатта сводка бўйича), сут, пахта мойи ичган. Бир кунда у ёки бу хўжалик тайёрлаган шолғом амалда район бўйича бир ойда ҳам тайёрланмасди. Бундай мисоллар, бемазагарчиликлар шу заминда бўлган, унинг ўрни тезда битавермайди.

Энди вазиятни жуда нозик томонларигача ҳис этиб, чора-тадбирлар кўриш лозим. Кампаниячилик кетмайди. Хусусан, бизда ер-сув, иқтисодий шароитлар, ҳатто яшаш тарзи турлича ҳудудлар бор. Бир нуқтаи назар ёки фармон шуларни ҳисобга олиб жорий этилмаса, тескари натижалар бериши мумкин. Шахсий хўжаликларга томорқалар бўлиб беришни олайлик. Айни халқнинг кўнглидаги гап бўлди бу, иккинчи тарафдан янги ташвишларга йўл очилди. Чўлда ердан танқислик сезилгани йўқ, ҳар бир ҳовлининг тўғрисида яна 2-3 кишига томорқалик жой ётади. Бироқ янги томорқа олувчилар бу ерларни «ташландиқ» деб рад этишди ва «энг қулай, суғориладиган» даладан (фармонда шундай кўрсатма бор эди) участка талаб қилишди. Оқибатда, қишлоқлар ҳаддан ташқари кенгайиб кетди, янги йўллар қуриш, сув олиб бориш, электрлаштириш муаммолари туғилди. Энг ёмони ерлардан фойдаланиб бўлмаяпти. Қўшни «III-Интернационал» совхозида 200 гектар ер бўш ётди, ўтган йил гектаридан 40 центнердан пахта берганди. Буларнинг зарари кимга-ю, фойдаси кимга?

Гарчи хўжалик анча йиллардан бери барча соҳадаги режаларини бажариб, «иқтисодий мустақиллик»ни таъминласа-да, аҳолининг ўсиб бораётган талабларини қондириб бўлмаяпти, ҳатто бунинг имкони йўққа ҳам ўхшайди. Гап ижтимоий-маиший бинолар қурилиши, ободончилик ҳақида кетаяпти. Мактабларнинг ҳамон эски биноларда жойлашгани, болалар боғчаларининг тақчиллиги, йўллар яроқсиз эканирост. Буларнинг мутасаддилиги хўжалик маъмурияти гарданида, деб ҳисоблайлик. Бироқ аҳволга жиддий разм солинадиган бўлса, хўжалик ҳудудида яшаётганларнинг аксарияти бошқа корхоналарда ишлаши маълум бўлади. Юксалиш қишлоқ совети ҳисобидаги аҳолининг 100 дан 34 нафари совхозда, қолганлари эса қурилишда, маориф, соғлиқни сақлаш соҳасида, савдода ишлайди. Бироқ улар учун ҳам совхоз қайғуриши керак. Четда ишлаётганлар йўлдан фойдаланишса, сувдан ичишса, болалари мактабда ўқишса-ю, уларнинг ташкилоти бунинг учун на хўжаликка, на қишлоқ советига бир тийин тўламаса, инсофданми? Бу ҳақда бирор расмий кўрсатма борми, йўқми, ҳали ўйлаб кўрилган эмас. Тўғри, одамларга ғамхўрлик қишлоқ советлари вазифасига киради, бироқ уларда бунинг учун етарли ҳокимият йўқ. «Бутун ҳокимият — Советларга!» деган гап шиорлигича қолиб кетаяпти. Оқибатда «хўжайин» сифатида совхоз ижтимоий соҳага бошқа харажатлардан (жумладан, иш ҳақи фондидан) чегириб, салмоқли маблағ ажратишга мажбур бўлмоқда. Бундай ёндашув адолатданми?

Қишлоқларнинг ободонлик даражаси изоҳсиз ҳам тушунарли. Ташвишни фақат хўжаликлар гарданига ташлаб қўймай, янги қувватларни излаш ва фойдаланиш вақти келмадимикан? Ростдан ҳам молиявий жиҳатдан етарли таъминланган савдо ёки қурилиш ташкилотлари бу хайрли ишдан четда турישса, бирор ўзгариш бўлиши қийин. Тартибларни қайта кўриб чиқиш, балки бу ишни барча ташкилотларнинг бир марказда, олайлик, қишлоқ советида жамлаб, пул ўтказишлари йўли билан изга солиб юбориш мумкин бўлар.

Мана, мустақиллик орзулари нималар ҳақида бош қотиришни тақозо этмоқда.

— Очиғи, кейинги эркинликлар туфайли барча иллат юзага қалқиб чиқди, — дейди Шомурод Ҳақназаров. — Қаранг-а, ҳатто ўғриларни жиловлаб бўлмай қолди. Халқимизни меҳнаткаш деб улуғлаймиз, бироқ шундай доғулилар борки, инсон шаънига иснод. Ёшларнинг тарбияси ташвиш уйғотмоқда. Ҳаммада ягона манфаат кўникмаси таркиб топмаган. Кечқурун даладан қайтишда шу йил мевага кирган дарахтни ўтин қилиб уйига элтувчилар бор. Дунёни сув босса тўпиғидан келмайдиганлар ҳар қадамда.

Чет элларда кўп марта бўлган Шомурод ака аҳволни таққослаб «Биз юз йилда ҳам у даражага эришолмаймиз» дейди умидсиз ва олдин ҳам эшитган бир гапимни такрорлайди: «Хорижда одамлар бир-бирининг умрини узайтириш учун яшайди, бизда эса...» Энг катта фожиамиз шу бўлса керак, лекин унинг кўлами аниқ ҳис этилмаяпти. Хўжалик раҳбари номига ҳар куни келадиган хатларда маънавият ҳақида бир сатр ҳам гап бўлмайди, йиғилишларда инсон, унинг тарбияси тўғрисида жўжа учун ташвиш чекилганчалик қайғурилмайди. Одамларнинг қалбида эса ташналик, бутун борлиғи билан эзгуликка интилиш кучли. Хўжалик ҳудудидаги авлиё Султон Мир Ҳайдар бобо қабрини олдинроқ таъмирлашга киришилган экан, яқинда улуғ аждодлари хотираси учун 50 гектарлик боғ барпо қилишибди. Боққа «Партия... съезди» ёки «Ғалабанинг... йиллиги» каби ярашиқсиз ном эмас, Султон Мир Ҳайдар исм-шарифини дарж этишибди. Миллий боғдорчилик анъаналари асосида 25 минг кўчат қадалган теп-текис майдонда илоҳий бир тириклик ва яшариш нафасини туйдим. Боғ келинчаклари — ниҳоллар мастура нигоҳлари билан боқиб тургандек, яхши кунлардан хабар бераётгандек бўлди. Унутилган қадриятларимизга қайтиш, боболаримиз руҳи зора бир рўшнолик ато этса.

* * *

Касби қишлоғидан қарама қарши ҳислар қуршовида қайтдим. Комил замондошларимиздан бирининг суҳбати тасаввуримда янги уфқлар очди. Оддий одамлар билан раҳбарлар орасидаги тафовут буржуй билан йўқсил даражасида бўлмаса-да, юртимизнинг бугунги дала фидойилари жаҳон тараққиётида ҳинд рожаси ёки араб фаллоҳидан хўб эмаслигини ҳис этдим. Бундай кўзга кўринмас зиддият эса умуммиллий курашларда кучларни бўлиб қўймоқда. Бугунги ночорлигимиз ҳам турли ўзанлардан бўлиниб оқаётганимиздан бўлса ажаб эмас.

Ёзганларимга нуқта қўймоқчиман. Кўз олдимда бир манзара қалқиб турибди. Ўша — дала-тузнинг қадрдони қошига зиёли қардоши бордида, бир зум ҳордиқ олишга ундади. У саркашлик ва худбинлик ила барча таклифларни рад этди. Совуққонлик билан қўл силтаб, 45 йилдан буён қатнаётган йўлидан ошно даласига чиқиб кетди.

У норозими, хафами...

Ҳаким САТТОРИ,

«Халқ сўзи»нинг махсус мухбири.

Афғонистонда ҳалок бўлганлар хотирасига

ҚОЯ ЁНИДА... ГУЛИСИЁҲ

Харсанг орасидан булоқ суви отилиб чиқаётган қоя, унинг ёнида эса гулисиёҳ... Сал нарироқда, пастликда мотамсаро она ҳайкали. У душманлар ўғлини ўлдирган қояга тикилиб турибди. Афғонистонда ҳалок бўлган байналмилалчи жангчиларга ўрнатилган хотира мажмуи кишн кўз ўнгида шундай гавдаланади. У Ғазалкент шаҳрида тантанали вазиятда очилди. Афғонистон тоғларини эслатадиган қоя шоҳсупа устига ўрнатилган бўлиб, уни чор атрофдан кўриш мумкин. Ёдгорлик тахтачаларига афғон урушидан қайтиб келмаган 26 нафар бўстонлиқлик йигитнинг номи ўйиб ёзилган.

Ёдгорлик мажмуининг очилиши бу кичик шаҳарда чинакам воқеа бўлди, бу ерга унинг бутун аҳолиси тўпланди. Ёдгорлик олдида митинг бўлди, оркестр садолари янгради, ўлганлар хотирасига мушаклар отилди.

Бўстонлиқ районида Афғонистонда ҳалок бўлган йигитларни доимо эслайдилар ва уларга ҳурмат бажо келтирадилар. Ёдгорликни бунёд этиш учун ҳамма бир ёқадан бош чиқариб маблағ тўплади. Район комсомол комитети очган махсус ҳисоб дафтарчасига район аҳолиси қилган хайр-эҳсонлар, жамоа ва давлат хўжаликларининг ажратган пуллари келиб туша бошлади. Республика байналмилалчи жангчилар ва заҳирадаги жангчилар уюшмаси беш минг сўм пул ўтказди. Ёдгорликнинг очилиш кунида уюшма аъзолари ҳалок бўлган бўстонлиқликларнинг оилаларига 100 сўмдан пул бердилар, уларнинг болалари пионер лагерига бориб ҳордиқ чиқариши учун текин йўлланмалар ажратдилар.

— Ҳалок бўлганлар хотирасини абадийлаштириш — ишимизнинг асосий йўналишларидан биридир,— дейди республика байналмилалчи жангчилар ва заҳирадаги жангчилар уюшмаси раисининг ўринбосари А. Шорустамов. — Яқиндагина Чирчиқ шаҳрида ҳалок бўлган байналмилалчи жангчиларга ёдгорлик очилган эди. Бу ишда маҳаллий маъмурлар бизга ёрдам бераётганидан хурсандмиз. Заҳирадаги жангчилар уюшмаси Ўзбекистон Адлия вазирлигида жамоат ташкилотлари ичида биринчилар қаторида рўйхатга олинди. Биз буни собиқ жангчиларнинг муаммолари ҳамда эҳтиёжларига эътибор белгиси деб тушунамиз. Уюшма вазифалари қаторига ҳалок бўлганлар хотирасини абадийлаштиришдан ташқари ногиронларни ижтимоий-тиббий жиҳатдан тиклаш, заҳирадаги жангчилар ва ҳалок бўлганларнинг оилаларига кўмаклашиш, ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялашда ёрдам бериш киради. Ана шу масалалар уюшма фаолият кўрсатаётган уч йилдан буён диққат марказида турибди. Ҳуқуқий мақомга эга бўлгандан кейин ташкилотимизнинг обрўси ошмоқда, биз катта мустақилликка эга бўлаяпмиз.

Ҳозир республикамизда 62,5 минг кишидан кўпроқ байналмилалчи жангчи бор. Уларнинг мингга яқини ногиронлардир. Фақат кейинги йилдан уюшма ёрдамида собиқ жангчилардан 27 киши Кубага юборилди, у ерда бу жангчиларга ортопедия ёрдами кўрсатилади. Сентябрь ойида афғонистонлик жангчилар Америка Қўшма Штатларига — Вьетнам фахрийлари ҳузурига йўл олишади. Бу ерда собиқ жангчиларнинг АҚШ касалхоналарида соғлиғини тиклаш масалалари ҳусусида гаплашиб олинади. Яқинда республикамизга Афғонистондан ногирон бўлиб қайтган кишилар учун Бельгиядан бир қанча аравачалар олинди. Йигитларимизни даволаш учун океан ортига юборилмайдиган вақтлар яқинлашиб қолганига умид қилиш мумкин. Тошкентда уюшма ҳомийлигида иккита тиббий тикланиш маркази — шаҳар ва республика марказлари барпо этилмоқда.

И. ГРЕБЕНЮК.

СУРАТДА: Ғазалкентдаги байналмилал жангчиларга ўрнатилган ёдгорлик.

Г. ХАНОВ олган сурат.

ОЛИМЛАР ИЗЛАНИШДА

Қрим синов станцияси ходимлари ғайриодатий қувват манбаларидан халқ хўжалигида фойдаланиш усул ва технологиясини тайёрламоқдалар. Ижодий ишлари учун бу жамоа СССР Вазирлар Кенгашининг 1991 йилги мукофотига номзод қилиб кўрсатилди.

СУРАТДА: станция биноси.

К. ДУБЧЕНКО сурати.

(ТАСС)

1991 Алишер Навоий йили

ЁДЛАБ ОЛИНГ

ЭЙ УЛКИ, ЗАМОНА АҲЛИДИН АЙРИЛДИНГ,
ИШҚ АҲЛИ ТАРИҚИ ХУБ ЭКАННИ БИЛДИНГ.
ХУШ ҚИЛДИНГ, АЛАР ТАВРИНИ-Ю, ҚОТИЛДИНГ,
РАҲМАТ САНГА, ЯХШИ АЙЛАДИНГ, ХУШ ҚИЛДИНГ.

Навоийни тушунмоқ учун

Тил яқину дил яқин

ИСТИШҲОД — шоҳид, далил, исбот сифатида келтириш; мисол қилиб келтириш.

ИСТИҚСОС — қасос қилиш; тадқиқ этиш.

ИСТИҒНО — 1. муҳтож бўлмаслик, эҳтиёжсизлик; давлатмандлик, озга қаноат этиш, кўзи тўқлик;
2. ўз иззатида туриш, иззатнафсини туширмаслик; иззати нафс туйғуси;
3. ўзини катта тутиш, мутакаббирлик; ғурур;
4. ноз, карашма.

ИСТИҒРОҚ — фикрга чўмиш, ғарқ бўлиш; бирон нарсага ҳаддан ташқари берилиш, ўзлигини унутиш.

ИСТИҲЗОР — тайёргарлик, ҳозирлик.

ИСТИҲСОН — маъқуллаш, мақташ.

ИСТИҲКОМ — қувват, маҳкамланган, мустаҳкамланган.

ИСТИҲЛОК — ҳалок бўлиш, йўқ бўлиш, йўқолиш.

ИСТИҲҚОҚ — ҳақ, ҳуқуқ; ҳақли бўлиш.

ИСТОР — парда, тўсиқ; махфий тутиш.

ИСҚОТ — олиб ташлаш, соқит қилиш; тушириш.

ИТ I — йўқолмоқ, йўқ бўлмоқ.

ИТ II — отмоқ, ташламоқ.

ИТИК — ўткир, тез.

ИТЛОФ — талафот; йўқ қилиш, йўқотиш, барбод бериш.

ИТЛОҚ — 1. бўшатиш, қўйиб юбориш;
2. нисбат бериш, тааллуқли деб билиш.

ИТМАКЧИ — новвой.

ИТМИЙНОН — тинчиш, ором олиш, тўлиқ ишонч, хотиржамлик.

ИТМОМ — тамомлаш, тугаллаш; тугалланиш.

ИТНОБ — тафсилот билан айтиш, батафсил гапириш; гапни чўзиш.

ИТОБ — маломат, таъна; қаҳр, ғазаб.

ИТОЛГУ — овчи қуш.

ИТТИЛОЪ — хабар топиш; хабардорлик, огоҳлик.

ИТТИСОЛ — 1. ёпишиш, бирлашиш;
2. жипслашиш, қўшилиш;
3. боғлиқлик, муносабат, алоқа.

ИТТИСОФ — таъриф, сифат, баён.

ИТТИҲОД — бирлашиш, бирлик.

ИФЛОС — синиш (савдода), пулсизлик; бечоралик, муҳтожлик, қашшоқлик.

ИФНО — йўқотиш, маҳв этиш, ҳалоқ этиш; йўқолиш, маҳв бўлиш; ўринсиз сарф этиш.

ИФРОР — қочириш; қувлаш.

ИФРИТ — дев, шайтон, аҳраман.

ИФРОТ — ҳаддан ошиш, чегарадан ташқари чиқиш.

ИФСОД — бузиш, бузилиш; бузуқчилик.

ИФТИТОҲ — очиш, киришиш.

ИФШО — очиш, ошкор қилиш, фош этиш.

ИХБОР — хабар бериш, маълум қилиш.

ИХРОЖ — чиқариш; узоқлаштириш, сургун қилиш, ҳайдаш.

ИХТИЛОЛ — халал топиш, бузилиш.

ИХТИЛОТ — аралашиш, ўзаро муносабатда бўлиш; алоқа.

ИХТИРООТ — ихтиролар, кашфиётлар.

ИХТИСОР — қисқартириш; қисқалик.

ИХТИТОМ — тамомлаш, тугаллаш.

ИХТИФО — махфий; яширин.

ИЧКИХОНА — уйнинг ичкари қисми.

ИШБОЪ — тўлдириш, қўшиш.

ИШНА — ялтироқ, порламоқ.

ИШО — ёруғлик; қуёш, нур.

ИШРАТАНГЕЗ — хушвақтлик қўзғатувчи.

ИШТИДОД — кучайиш, зўрайиш; шиддат.

ИШТИОЛ — ёниш, шуълаланиш; шуъла, аланга.

ИШТИҲО — майл, истак; иштаҳа.

ИШТИҲОР — машҳурлик, шуҳрат; машҳур бўлмоқ, шуҳрат топмоқ.

ИҚБОЛОСО — бахт келтирувчи, қутлуғ.

Маданият янгилиги

ХИТОЙЛИК МУШТАРИЙЛАР УЧУН

Ўзбекистон адабий мероси билан ошно бўлаётган хорижий муштарийлар давраси кенгайиб бормоқда. Абдулла Қодирий қаламига мансуб «Меҳробдан чаён» романининг Хитойда чиқарилиши шундан далолат беради.

Мазкур асар икки таржимоннинг саъй-ҳаракатлари туфайли ўқувчилар қўлига бориб етди. Доцент Лю Финжан ўзбек-уйғур маданиятининг ўзаро таъсирини анчадан бери қизиқиб ўрганмоқда. Олим нафақат тарихий алоқалар билан, айни вақтда совет даври адабиёти, жумладан қатли-ом этилган ёзувчиларнинг ижоди билан ҳам шуғулланмоқда. Бошқа таржимон Хао Гуанжун гарчи кўпроқ халқ оғзаки ижоди билан шуғулланса-да, ҳамкасбининг бу интилишларига ҳамкор бўлди. У ўз халқи орасида «ҳақиқат ва адолат жарчиси» бўлиб танилган адиб Абдулла Қодирийнинг романи билан Хитой ўқувчиларини таништиришга киришди. Дарвоқе, у бунга қадар Навоий, Лутфий ғазалларини таржима қилиб, халқ ҳурматини қозонган эди.

(ЎзТАГ).

САХОВАТНИНГ ЎЗИ ЕТАРЛИ ЭМАС

ЁКИ МАРҒИЛОНДА БУРҲОНИДДИН МАРҒИЛОНИЙ НОМИДАГИ ОЛИЙ МАДРАСА БИНОСИНИ БАРПО ЭТИШ КЕЧИКАЁТГАНИ ХУСУСИДА

Бирон-бир мавзуни ёритиш илинжида қўлга қалам олсам, худди маъносини унутишдан чўчигандек, хотирадаги муқаддас сўзларни ҳижжалаб қоғозга тушираман: ОНА, ВАТАН, ХАЛҚ, МУҲАББАТ... Зеро, бу каломлар замирида саховату меҳр-мурувват, элу элдошлар хизматига камарбаста бўлишу покликка иймон келтириш, қадоқ қўлли деҳқонни суяшу унинг дардига шерик бўлиш туйғуси мужассам. Бироқ...

Аёл (она сўзини қўллаш гуноҳ) ўз фарзандини ахлат уюмига улоқтирса, яна бири жигарбандини болалар уйи остонасида қолдирса, ўн тўққизга тўлмаган келинчак ўзига ўт қўйса, ПОКЛИКнинг ИЙМОНга музайянлиги қоладими?

Куни кеча эса Тошлоқ районида йигирма олти яшар йигит ўз жонига қасд қилганини эшитдим. Ҳамсуҳбатим бу нохуш воқеани афсус билан сўзлаб берди. Мен кўз ёшларимни яшириб йиғладим... Арслонидан бевақт айрилган муштипар онаю оппоқ соқолли отахонга ачиниб бўзладим. Гўё вужудимга номаълум тўйғу ғалаён кўтараётгандек туюлди. «Инсонга бир мартагина бериладиган УМР муқаддас эмасми?» дея ўз-ўзимни сўроққа тутдим.

Ғойибдан жавоб келди: муқаддас! Бас шундай экан, нега бефарқликка банди бўлиб, лоқайдлик қошида қуллуқ қиламиз? Ота-оналар, ака-укалару дўст-биродарлар қадрига қачон етамиз?

Марғилон шаҳри ҳудудида Бурҳониддин Марғилонийнинг муборак номи билан аталувчи олий мадраса биноси қурилишига бел боғланганлигини эшитгач, шулар ҳақида ўйладим. Ушбу фикрдан эса кўнглим таскин топгандай бўлди: Ўрта Осиёда энг йирик бу илм ўчоғида ёш авлодга дунёвий билимлару диний таълимотдан сабоқ берилади, уларнинг қалбига эзгулик уруғи сочиладики, охир-оқибатда юқоридаги хато ва нуқсонларга чек қўйилади.

Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари диний бошқармасининг раиси, СССР халқ депутати муфтий Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф ҳазратлари ана шу иншоотга тамал қўйиш маросимида иштирок этдилар.

— Мен дунёга маълум ва машҳур алломаларни етказиб берган қадимий Марғилонга яна бир бор келганимдан мамнунман, — деди у. — Минг шукурки, эзгу ниятларимиз амалга ошадиган кунларнинг гувоҳи бўлмоқдамиз. Фарғона вилоятида ғоят улуғ савоб ишга қўл урилгани таҳсинга лойиқ. Бунинг учун шаҳар ва Охунбобоев райони раҳбариятига, барча жамоат ташкилотлари вакилларига миннатдорчилик изҳор этаман.

Савоб... Бу гарчи муқаддас сўз сирасига кирса-да, айни чоғда унинг тақчилликка юз тутаётгани аччиқ ҳақиқат. Лекин ўзбек халқи ҳар қанақа шароитда хайр-эҳсон улашишни унутмаган. Камбағални суяш, етим-есирларга кўмаклашиш, асори атиқалар тиклаш азалий удумимиз. Ун гектар майдонни эгаллайдиган олий мадраса иморати ҳам хайрия ҳисобига қад ростлайди. Шу мақсадда Марғилон шаҳар ижтимоий турар жой банкида 00070028-сонли ҳисоб очилган. Вилоят рўзномасида эълон қилинган хабарда ёзилишича, унга Наманганадаги «Саводул Аъзам» уюшмаси 10, Саудия Арабистонида яшовчи Абдуқодир Ҳожи 10, халқ депутатлари Марғилон шаҳар совети ва унинг ижроия комитети 30, «Марғилон тонги» ишлаб чиқариш бирлашмаси 20, озиқ-овқат ва саноат моллари савдо ташкилотлари 5 минг, марғилонлик Олимҳон Ҳожи 1.000 сўм ўтказишган. Жами 81 минг сўм жамғарилган. Аслида, у 27 минг сўмни ташкил этади. Маблағнинг қолгани қаерда?

Агар қурилишга 15 миллион сўм сарфланиши кўзда тутилса, ана шу сармоя урвоқ ҳам бўлмайди. Шу боисдан уни тиклаш иши чўзилмоқда. Назаримизда, фақат одамларнинг саховатига кўз тикиш билан мурод ушалмайди. (Бозор иқтисодиёти шароитида уларнинг аҳволи шусиз ҳам тобора қийинлашмоқда). Хайрли тадбирга вилоят, қолаверса республикадаги мавжуд корхоналару хўжаликларни, ташкилотлару муассасаларни жалб этиш, назоратни эса барча даражадаги советлар зиммасига юклаш керак. Бўлажак иншоотнинг миқёсу кўлами, унинг маърифий-тарбиявий аҳамияти шуни тақозо этмоқда.

Қайта қуриш, ошкоралик сиёсати ҳамда республика раҳбарияти тутган оқилона йўл туфайли Ўзбекистонда динга, тарихга янгича нуқтаи назар пайдо бўлдики, бу маънавиятимизнинг покланаётганидан далолат беради. Бугун манфаатларимиз ҳам, мақсадларимиз ҳам муштарак. Истиқбол салтанати эшикларини очишда қўлни қўлга бериб ҳаракат қилиш яхши натижалар беришига ишончимиз комил.

Мурод АБДУРАҲМОНОВ,
журналист.

Ушбу мақоланинг қалам ҳақи бўлажак Бурҳониддин Марғилоний мадрасаси қурилиши ҳисобига ўтказилишини сўрайман.

МУАЛЛИФ.

Қишлоқларда тонг саҳар қуёшга пешвоз чиқар экансиз, димоғингизга мусаффо ҳаво урилади. Шундай мусаффолик шаҳарларда ҳам бўлса қанийди, дейсиз. Сиз бу ерда тонгни қушлар чуғури, енгил ҳаво ўрнига автолар шовқини ва заводу, фабрикалардан чиқадиган заҳарли тутунлар билан қаршилайсиз.

Қачонлардир шаҳарларимизнинг ҳавоси тоза, мусаффо бўлишига эришармиз. Ана ўшанда мана бу суратдаги Тошкент 1-клиник касалхонасининг нафас йўлларини даволаш бўлими ҳамширалари (чапдан) Умида Мирзаева, Малоҳат Ҳамидова ва Муборак Нуъмонова каби опа-сингилларимизнинг юмушлари ҳам камаяр балки.

Ф. АМИНОВ
суратга олган.

Мардлик—мангулик

УЙГА ҚАЙТИШ АРАФАСИДА

1941 йилнинг 20 июни... Даврон Ҳасанов хурсандлигидан ўзини қўярга жой тополмасди. Нега қувонмасин, ахир! Ҳарбий хизматни ўтаб бўлган, онласи бағрига — Бухоро вилоятининг Свердлов районидаги Жингон қишлоғига қайтишга рухсатнома қўлига тегканди.

У беихтиёр ҳаяжонланар, йигитлик бурчини бирга ўтаган дўстлари билан мириқиб суҳбатлашарди-ю, ҳеч тўймасди. Ён дафтари манзилгоҳлар битилган ёзувларга тўлиб кетди. Совға-салом харид қилиб бўлгач, кечқурун ўртоқлари билан кино кўриб келди.

Уй соғинчи, дийдор қувончи ҳеч кимга тинчлик бермасди. Аскарлар чеҳраси гулгун. Кўзга уйқу келмайди. Бир-бирларига гал бермасдан булбулигўё бўлиб «сайрашади».

— Тревога!

Алламаҳалгача давом этган гурунгдан толиққан ва кўзларига эндигина уйқу қўнган аскарлар бир зумда оёққа турдилар.

Даврон Ҳасанов мамлакатимиз ҳудудига хиёнаткорона бостириб кирган немис-фашист газандаларига қарши бошланган Улуғ Ватан урушининг биринчи кунаёқ жангга кирди.

Олиб борилган кўпданкўп мудофаа ва ҳужум жанглари Даврон Ҳасановнинг хотирасида бир умрга муҳрланиб қолган. Хусусан 1943 йил 14 август куни Смоленск вилоятининг Киров районидаги Анновка қишлоғи учун олишув тафсилоти худди кечагидек эсида.

385-ўқчи дивизиянинг Даврон Ҳасанов хизмат қилган 1268-ўқчи полки жангчилари траншеяда ҳужумга шай бўлиб туришарди. Шу пайт осмонда душман самолёти кўринди-да, яқин орадаги уйлар устига учиб келиб бомба ташлади. Ҳаммаёқни аланга қоплади. Ёнаётган уйларнинг ёнига душман танки келиб тўхтади. Ундан пулемёт тариллаб ўқ ёғдира бошлади. Канчилов оғир ярадор бўлди. Бир дайди ўқ Даврон Ҳасанов лабининг устки қисмини ялаб ўтиб кетди.

Душман танки 1268-ўқчи полк жангчилари эгаллаб турган позиция томон бостириб кела бошлади.

— Жангчи Ҳасанов, танкка қарши отувчи қуролингиз ва граната олиб, объектни яксон қилиш учун, олға, — бўлинма командирининг буйруғи эшитилди.

Даврон Ҳасанов ва ўқ-дори билан таъминловчи Суренов траншеядан ирғиб чиқдилар-да, энгашган ҳолда танк томон югуриб кетдилар. Орада 30—35 қадам қолганда тўхташди. У ҳамон яқинлашиб келарди. Оралиқ 25 қадам қолганда Даврон қўлидаги гранатани улоқтирди. Танк шу лаҳзадаёқ тўхтади. Граната мўлжалга — занжирга аниқ теккан эди.

Шундан сўнг ПТРни ишга солди. Моҳир отувчи энди танкнинг бензин бакини нишонга олди. Ёнғин ичида қолган танкдан нафаси қайтиб чиқаётган гитлерчилар автоматдан отилган ўқ ёмғирига дуч келиб, бирин-кетин қулайвердилар.

Даврон Ҳасанов шу куни ПТРни ишга солиб, душманнинг иккита ўт очиш нуқтасини яксон қилди, ўндан ортиқ фашистни ер тишлатди.

Қоронғи тушиб, тепаликдан эмаклаб ўтилаётган пайтда Даврон Ҳасанов яқинида мина портлади. Темир парчаси қўлига тегиб, ярадор бўлди ва госпиталга жўнатилди. Даволаниб қайтгач, икки ойлик махсус курсда ўқиди, уни алоқачи этиб тайинлашди.

Шарқий Пруссия пойтахти — Кенигсберг шаҳри яқинида шиддатли жанглар давом этмоқда эди. Тиш-тирноғигача қуролланган душман қаттиқ қаршилик кўрсатаётганлигига қарамай, қўшинларимиз кун сайин, ҳатто соат сайин олға силжишаётганди.

Миномётчилар дивизиони командири билан батареялар ўртасида алоқа узилиб қолди. Телефон линиясини тузатиш учун юборилган уч алоқачидан бирови ҳам қайтиб келмади. Шиддатли шамол турган, ҳаво анча совуқ эди. Шу куни қалин қор ёққанидан чуқурликлар қор билан тўлиб қолган, ҳаммаёқ теп-текис яланглиикка ўхшарди. Эмаклаб бораётган киши қор босган чуқурликка дуч келиб қолгудек бўлса, кўмилиб кетиши ҳеч гап эмасди.

Шериклари қайтавермагач, Даврон Ҳасанов алоқачи Смирнов билан йўлга чиқди. Дарахтзор ва ҳандақларда жойлашиб олган гитлерчилар дамба-дам ўт очиб, уларнинг юришига халақит берардилар. Даврон бир амаллаб иккинчи траншеяга ўтиб олди. Унда ётган ярадор жангчи қўли билан юқорига ишора қилди.

Бирдан автомат тириллаб қолди. Даврон жойини тезда ўзгартирди. Шинелини ечиб буклади-да, автомат тириллаган томонга улоқтирди. Гитлерчилар шинелни одам деб ўйлаб, ўққа тутишди. Бундан фойдаланган Даврон эмаклаб бориб, линиянинг узилган жойини топди ва дарҳол улади.

Даврон Ҳасанов Улуғ Ватан урушидан кўксига «Жасурлиги учун», «Германия устидан қозонилган ғалаба учун» медалларини тақиб қайтди.

Смоленск вилоятининг Киров районидаги Анновка қишлоғи учун олиб борилган жангда кўрсатган жонбозлиги эвазига Даврон Ҳасанов 385-ўқчи дивизия командирининг 1943 йил 26 августдаги тақдимига мувофиқ «Қизил Юлдуз» ордени билан мукофотланган эди. Бироқ ярадор бўлиб, госпиталга жўнатилганлиги сабабли орден эгасига топширилмай қолди. Бунинг устига Даврон Ҳасанов даволаниб чиққач, ўз ҳарбий қисмига юборилмаган, мукофотланганлигидан бехабар эди.

СССР Мудофаа вазирлигининг Подольск шаҳридаги архивини ўрганиш жараёнида юқоридаги ҳужжатга дуч келдим. Ўзбекистонга қайтгач, Свердлов район совети ижроия комитетига хат ёзиб, Даврон Ҳасановнинг ҳаёт эканлигини аниқладим ва унга мактуб ёздим.

Даврон Ҳасановга тегишли орденни олиб беришга бош бўлишни илтимос қилиб район ҳарбий комиссарлигига алоқа хати жўнатдим. Хатда орден ким томонидан, қачон ва қайси сонли буйруқ билан берилганлиги кўрсатилганди.

Кўп ўтмай унинг кўксида «Қизил Юлдуз» ордени ярқиради.

Даврон Ҳасанов тинч қурилиш йилларида райондаги Ҳамза номли колхозда фидокорона ишлади. Уруш ва меҳнат фахрийси ҳозир пенсияда. Уч ўғил ва уч қизни тарбиялаб вояга етказди. Катта ўғли Камол — ветеринария фельдшери, Равшан — ўқитувчи, Рашид — қурувчи. Ҳаммаси оилали. Қизлари Гулсара, Гулистон ва Ҳамрогул колхозда меҳнат қилишади.

— Мен уруш нималигини яхши биламан, — дейди отахон.— Шунинг учун ҳам ҳар қандай қирғинбаротликни лаънатлайман. Жаҳонда тинчлик ҳамиша барқарор бўлсин!

Мажид САМАДОВ,
Улуғ Ватан уруши фахрийси, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган журналист.

• Реклама ва эълонлар •

ОМАДИНГИЗНИ СИНАБ КЎРИНГ

1982 ЙИЛГИ ДАВЛАТ ИЧКИ ЮТУҚЛИ ЗАЁМИ
76-ТИРАЖИНИНГ
РАСМИЙ ЖАДВАЛИ
ТИРАЖ 1991 ЙИЛ 30 ИЮНДА
ПЕТРОЗАВОДСК ШАҲРИДА ЎЙНАЛДИ

Заёмнинг эллик тўрт разрядидаги серия ва облигацияларнинг қуйидаги номерларига ютуқлар чиқди.

серия номерлари	облигация номерлари	ютуқ миқдори (сўм билан)	серия номерлари	облигация номерлари	ютуқ миқдори (сўм билан)	серия номерлари	облигация номерлари	ютуқ миқдори (сўм билан)
200214	019*)	5000	235296	1—100	500	268131	1—100	300
200509	1—100	300	235359	034*)	1000	268585	1—100	500
202305	029*)	2500	235631	1—100	300	268849	047*)	2500
202445	052*)	1000	235650	025*)	2500	269222	029*)	5000
202683	095*)	2500	236625	012*)	25000	269888	097*)	5000
202840	033*)	1000	236684	010*)	2500	270521	052*)	2500
203398	039*)	2500	237887	026*)	5000	271023	1—100	500
204143	086*)	2500	237900	1—100	300	271869	1—100	300
204495	094*)	5000	237961	100*)	2500	271945	010*)	5000
204661	039*)	5000	238436	1—100	300	[illegible]3168	003*)	5000
207810	041*)	5000	238963	1—100	300	273523	1—100	300
208030	052*)	5000	239239	043*)	5000	273824	1—100	300
209081	1—100	300	240072	1—100	500	274136	074*)	1000
209219	011*)	1000	240927	1—100	300	274424	1—100	300
209845	034*)	1000	241242	059*)	5000	274585	098*)	2500
209929	062*)	1000	241601	1—100	500	274754	1—100	300
210679	005*)	2500	241787	1—100	300	275347	076*)	2500
210744	1—100	300	242089	007*)	5000	276387	024*)	2500
211302	014*)	2500	242690	091*)	10000	276551	025*)	1000
211558	1—100	300	244348	056*)	25000	277491	1—100	300
211724	1—100	300	244755	1—100	500	277872	1—100	300
212352	1—100	300	245033	052*)	1000	277932	067*)	5000
214143	1—100	300	245397	026*)	10000	278485	025*)	2500
214522	1—100	300	245458	1—100	300	279119	063*)	1000
215521	087*)	2500	245579	023*)	5000	279173	083*)	5000
215560	1—100	500	245779	068*)	2500	279445	1—100	300
215759	011*)	2500	246856	025*)	5000	279745	030*)	10000
216223	049*)	5000	248023	083*)	2500	279859	022*)	1000
216678	072*)	25000	248769	1—100	300	279890	085*)	5000
217099	1—100	500	248926	1—100	300	280395	001*)	5000
217280	007*)	2500	249622	039*)	1000	280890	1—100	300
217386	1—100	300	250743	1—100	500	281092	1—100	300
219541	095*)	5000	250976	040*)	2500	282480	044*)	5000
219603	1—100	300	251516	054*)	2500	282620	056*)	2500
220603	1—100	500	251866	1—100	300	282794	091*)	2500
221372	080*)	1000	252454	040*)	1000	282798	1—100	300
221741	064*)	2500	252604	1—100	500	283101	061*)	2500
222459	026*)	2500	252715	052*)	2500	283237	1—100	300
222598	053*)	2500	253021	061*)	25000	283761	1—100	300
222763	1—100	500	255588	1—100	300	284046	1—100	300
222947	011*)	2500	256526	1—100	300	284047	1—100	500
223550	1—100	300	257208	1—100	300	284342	035*)	2500
224121	007*)	2500	257332	063*)	25000	284794	099*)	1000
224924	1—100	300	257517	1—100	300	285131	016*)	10000
225960	1—100	300	257953	1—100	300	285320	028*)	10000
226296	1—100	300	258406	1—100	300	285781	1—100	300
226349	004*)	10000	258462	044*)	5000	285917	080*)	2500
226865	100*)	2500	258504	061*)	2500	287609	092*)	2500
227909	037*)	2500	258650	064*)	5000	287684	046*)	5000
228266	076*)	2500	258741	074*)	2500	287970	1—100	300
228897	095*)	1000	259095	008*)	2500	288493	060*)	2500
229010	1—100	300	259168	1—100	300	288819	099*)	2500
230366	075*)	2500	259616	1—100	300	289410	1—100	300
231431	029*)	5000	260074	1—100	500	289414	1—100	300
231619	043*)	2500	261861	1—100	300	290439	1—100	300
231777	001*)	5000	261887	023*)	5000	290632	1—100	500
232019	027*)	2500	262174	1—100	300	291897	074*)	10000
233092	064*)	2500	262657	1—100	300	292125	074*)	10000
233449	1—100	300	263013	1—100	300	292189	1—100	300
233896	089*)	5000	263257	037)*	10000	292259	1—100	300
234161	054*)	2500	263675	005*)	5000	292847	1—100	500
234470	050*)	1000	264889	055*)	2500	293836	1—100	300
234476	1—100	300	265532	039*)	1000	295607	097*)	5000
234494	025*)	1000	265683	004*)	1000	296865	1—100	300
234784	1—100	500	267113	029*)	5000	296892	1—100	500
235107	1—100	300	267174	1—100	300	297480	1—100	300
			267385	100*)	10000	298925	1—100	500

*Шу сериядаги облигацияларнинг қолган 99 номерига 300 сўмдан ютуқ чиқди.

Жадвалда 50 сўмлик облигацияларга чиққан ютуқлар кўрсатилган.

100 сўмлик облигацияларга бир хил миқдорда — 300, 500 сўм ютуқ чиққан тақдирда ютуқ чиққан сериядаги облигацияларнинг барча номерларига айнан 600, 1000 сўм ютуқ тўланади. 100 сўмлик облигация номерларидан бирига 1000, 2500, 5000, 10000, 25000 сўм миқдорида ютуқ чиққанда унинг иккинчи номерига 300 сўм чиқади ва облигация бўйича 1300, 2800, 5300, 10300, 25300 сўм тўланади. 25 сўм қийматидаги облигацияларга 50 сўмлик облигацияга чиққан ютуқнинг ярми тўланади.

Ютуқ пулига ютуқ чиққан облигациянинг бевосита қиймати ҳам киради.

Ушбу жадвал расмий ҳужжат ҳисобланиб, СССР Жамғармалар банкининг муассасалари томонидан ана шу ҳужжат асосида рўзноманинг кейинги сони чиққач, тўлана бошлайди.

Ютуқлар тиражини ўтказиш комиссияси раиси — Карелия МССР Вазирлар Кенгаши раисининг биринчи ўринбосари С. М. ЯСКУНОВ.
Комиссиянинг масъул котиби В. А. ПРИТКОВА.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ
Тошкент шаҳар ижроия комитетининг халқ таълими бош бошқармаси
56-ҳунар-техника билим юрти
1991—1992 ўқув йилига
қуйидаги ихтисослар бўйича

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

ип йигирувчи, ип эшувчи, тўқувчи, калава ўровчи, ип пишитувчи, тикувчи-мотористка.

Ўқиш муддати — 1 йил ва 3 йил.

Билим юртига 9—11-синф маълумотига эга бўлган 15 ва ундан катта ёшдаги йигит-қизлар, Совет Армияси сафларидан заҳирага бўшатилган ёшлар қабул қилинадилар.

3 йиллик гуруҳларга қабул қилинганлар бош-оёқ кийим ва тўрт маҳал бепул иссиқ овқат билан таъминланадилар. 11-синф маълумотига эга бўлган ўқувчиларга билим юртидан 80 сўм, база корхонаси ҳисобидан 40 сўм стипендия берилади. Ишлаб чиқариш амалиёти даврида иш ҳақи 100 фоиз тўланади. Вилоятлардан келган ўқувчилар ётоқхона билан таъминланадилар.

Машғулотлар ўзбек ва рус тилларида олиб борилади.

Ўқишни «аъло» баҳолар билан битирганларга ўрта махсус ва олий ўқув юртларига имтиёзли шартларда кириш учун йўлланма берилади.

Билим юрти қошида спорт базаси, турли тўгараклар ишлаб турибди.

Машғулотлар 1 сентябрдан бошланади. Ўқиш муддати узлуксиз меҳнат фаолиятига киради.

Кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни топширадилар: директор номига ариза, туғилганлиги тўғрисидаги гувоҳнома ёки паспорт, маълумоти тўғрисидаги шаҳодатнома ёки аттестат, саломатлиги тўғрисида тиббий маълумотнома, яшаш жойидан маълумотнома, 3х4 см. ҳажмдаги 6 та фотосурат, таржимаи ҳоли.

Ҳужжатлар эрталаб соат 9.00 дан 18.00 гача қабул қилинади.

Билим юрти манзили: Тошкент шаҳри, Қуйлиқ даҳаси-5, 50-уй. (37«э», 45, 55, 104, 119, 99-автобуслар, 11-маршрут таксиси, 26-трамвайнинг «Диспетчерлар» бекати).

Телефонлар: 90-19-71, 90-61-11

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖУРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Азим СУЮН, Тоиба ТЎЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАҚАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00
Босишга топширилди 23.30.
Индекс: 64608. 5717-буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12